



Staat van Bernheze

2026

INHOUDSOPGAVE

<u>Inleiding</u>	01
Aanleiding en doel van deze update	01
Focus op drie urgente thema's	02
De ambtelijke organisatie	03
<u>01. Weerbaarheid & Veerkracht</u>	05
1.1 Toenemende dreigingen	05
1.2 Polarisatie en het belang van communicatie	05
<u>02. Samenredzaamheid</u>	07
2.1 Breed Maatschappelijk Beleid	07
2.2 Onze veranderende inwoner	07
2.3 Leefbaarheid onder druk	08
<u>03. Ruimte</u>	09
3.1 Schaarste van ruimte	09
3.2 Klimaat en energie	10
3.3 Mobiliteit en de toekomst van het buitengebied	10
3.4 Brainport	10
<u>Bijlage - Staat van Bernheze 2022</u>	11





INLEIDING

Aanleiding en doel van deze update

Bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen werd de Staat van Bernheze (zie bijlage) aangeboden aan de gemeenteraad van Bernheze. In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 biedt de ambtelijke organisatie aan de gemeenteraad een update van de Staat van Bernheze aan, nadat in het presidium is aangegeven dat hier behoefte aan is.

Hoewel de wereld niet heeft stilgestaan, ziet de toekomst van Bernheze er demografisch nog vrijwel hetzelfde uit als toen de Staat van Bernheze in 2021 werd opgeleverd. Dat gegeven ligt ten grondslag aan de keuze om voor deze Staat een andere vorm te kiezen. Een vorm waarin die demografische ontwikkelingen grotendeels buiten beschouwing blijven en waarin vooral wordt ingezoomd op drie thema's die in de komende bestuursperiode om keuzes

en daadkracht vragen. Voor de demografische gegevens kan de vorige editie van de Staat van Bernheze worden geraadpleegd.

Tijdens de bestuursperiode 2022-2026 zijn zowel de omgevingsvisie als het Breed Maatschappelijk Beleid opgeleverd. Beide documenten richten zich op de toekomst, benoemen brede thema's en zijn tot stand gekomen in samenspraak met een breed spectrum aan samenwerkingspartners, inwoners en de gemeenteraad. Het is niet de bedoeling om de inhoud van eerder vastgestelde documenten in dit document te herhalen. De thema's die we in dit document aanreiken, zijn dan ook vooral de dossiers waarvoor van het toekomstige bestuur en raad visie en richting wordt verwacht.

Focus op drie urgente thema's

De thema's waar in dit document op wordt ingezoomd, sluiten aan bij de thema's die de landelijke Denktank Nederland 2040 onlangs publiceerde in Nederland 2040: een toekomstbeeld. Zij benoemen als urgente uitdagingen anno 2025: geopolitieke spanningen, vergrijzing, overbelaste zorg, groeiende ongelijkheid en dalend vertrouwen in de overheid.

In deze Staat van Bernheze clusteren we de urgente uitdagingen onder de thema's:

01. Weerbaarheid & Veerkracht

02. Samenredzaamheid

03. Ruimte

De veronderstelling is dat deze indeling het mogelijk maakt om alle belangrijke nieuwe ontwikkelingen inzichtelijk te maken en bespreekbaar te maken. Dat doen wij in deze Staat van Bernheze op een beknopte en handzame manier; anders dan bij de vorige versie.

Tegelijkertijd is het belangrijk om daarnaast te onderkennen dat digitalisering een allesomvattende ontwikkeling is die vrijwel elk aspect van onze samenleving raakt: van communicatie en zorg tot mobiliteit, economie en democratische participatie.

Hoewel digitalisering in dit document niet als afzonderlijk thema wordt behandeld, vormt het een onderstroom die alle beleidsvelden beïnvloedt en in toenemende mate bepalend zal zijn voor de manier waarop maatschappelijke opgaven worden aangepakt. Het is niet alleen een doel, maar ook een middel om de kwaliteit te verhogen en om te gaan met krapte op de arbeidsmarkt.

Een integrale aanpak is altijd van belang geweest, en wordt, naarmate de vraagstukken complexer worden, alleen nog maar belangrijker. In de gemeente Bernheze verstaan we onder opgavegericht werken een manier van werken waarbij we ons met elkaar richten op het integraal aanpakken van complexe maatschappelijke vraagstukken of beleidsdoelen. We doorbreken traditionele schotten tussen teams en disciplines, en zetten de opgave centraal. Dit vraagt iets van de organisatie, maar vraagt ook om een flexibele en op samenwerking gerichte verdeling van portefeuilles onder wethouders, waarbij niet de domeinen, maar de maatschappelijke opgaven leidend zijn.



De ambtelijke organisatie

De diversiteit aan uitdagingen die op ons afkomen, vraagt om een flexibele en wendbare inzet van onze medewerkers. Deze brede inzetbaarheid is essentieel om adequaat te kunnen reageren op veranderende omstandigheden en om maatschappelijke opgaven effectief aan te pakken. Gezien de krapte op de arbeidsmarkt moeten we onszelf durven onderscheiden als een aantrekkelijke werkgever; Bernheze moet een gemeente zijn waar mensen graag komen werken. En blijven werken door ruimte te bieden voor persoonlijke ontwikkeling en innovatie.

Tegelijkertijd dwingt die krapte ons om volop in te zetten op digitalisering en technologie. Door kunstmatige intelligentie en andere innovatieve toepassingen te integreren in ons dagelijkse werk, kunnen we meer kwaliteit realiseren, kunnen we onze medewerkers ontlasten en efficiënter werken. Dit biedt de mogelijkheid om tijd en middelen vrij te maken voor complexe vraagstukken zonder dat de kwaliteit van onze dienstverlening in het gedrang komt.





Dienstverlening blijft voor de gemeente Bernheze een belangrijke prioriteit. We blijven werken aan gewoon goede dienstverlening voor onze inwoners, ondernemers en samenwerkingspartners, waarbij we uitgaan van de eerder geformuleerde 5 beloften.

Bereikbaarheid, toegankelijkheid, duidelijkheid en betrouwbaarheid zijn daarbij een aantal van richtinggevende kernbegrippen. Hoe groot de uitdagingen ook zijn, onze inwoners mogen altijd rekenen op een betrouwbare en betrokken organisatie.



WEERBAARHEID & VEERKRACHT

1.1 Toenemende dreigingen

De Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (NCTV) heeft in december 2024 alle burgemeesters per brief geïnformeerd over de militaire en hybride dreiging en de noodzaak om de maatschappelijke weerbaarheid en militaire paraatheid te verhogen. De effecten van klimaatverandering enerzijds en geopolitieke ontwikkelingen anderzijds resulteren erin dat een scenario van grootschalige of langdurige maatschappelijke ontwrichting steeds realistischer wordt.

Nederland is nu al doelwit van cyberaanvallen, spionage en sabotage. Experts waarschuwen dat het niet de vraag is óf Nederland te maken zal krijgen met een meerdaagse stroomstoring,

maar wanneer – ongeacht of dit veroorzaakt wordt door overbelasting van het net, of door een cyberaanval.

1.2 Polarisatie en het belang van communicatie

Tegelijkertijd worden tegenstellingen in onze samenleving (nog) steeds groter. Ze worden ook steeds breder uitgevochten, waarbij gemeentegrenzen allang niet meer de grenzen van de discussie bepalen. In gesprek blijven met elkaar is van ongekend belang. Maar om de zelf- en samenredzaamheid te vergroten is het belangrijk dat het voor eenieder duidelijk is wat van hem/haar wordt verwacht. Eén ding is zeker: een weerbare en veerkrachtige samenleving vraagt om inzet van iedereen.

We moeten dus voorbereid zijn op onzekere tijden en samenwerken aan een weerbare en veerkrachtige samenleving, waarbij we zowel het risico van verstoringen minimaliseren als onszelf snel herstellen of aanpassen aan nieuwe omstandigheden.

De landelijke en regionale ontwikkelingen om de zelf- en samenredzaamheid van de samenleving en de continuïteit van vitale processen te versterken volgen zich op dit moment in rap tempo op. Deze ontwikkelingen vertalen we naar Bernheze, wat vraagt om samenwerken intern en extern, alsook om vertrouwen in elkaar en effectieve communicatie. Want alleen samen kunnen we werken aan een weerbaar en veerkrachtig Bernheze.





SAMENREDZAAMHEID

2.1 Breed Maatschappelijk Beleid

In het uitvoeringsprogramma Breed Maatschappelijk Beleid werken we vanuit samenredzaamheid samen met inwoners en maatschappelijke partners om uitdagingen op het gebied van het welzijn van onze inwoners aan te pakken. Ook hier ligt een sterke focus op veerkracht en ook op gezondheid. We willen dat iedereen in Bernheze mee kan doen, zich kan ontwikkelen, ontspannen en anderen kan ontmoeten.

2.2 Onze veranderende inwoner

Met het oog op de toekomst zien we een aantal belangrijke ontwikkelingen die het welzijn van onze inwoners en het thema samenredzaamheid beïnvloeden. In onze regio is sprake van een relatief grote oudere bevolking.

In 2024 was 20% van de inwoners in Bernheze 65 jaar of ouder, en dit percentage zal naar verwachting blijven stijgen. Deze landelijke trend vraagt om meer passende zorg en ondersteuning, zoals voorzieningen voor mensen met dementie en voor eenpersoonshuishoudens. Tegelijkertijd neemt de druk op de zorg toe door een groeiend personeelstekort. Door pensionering en een beperkte instroom van nieuwe zorgprofessionals ontstaan er tekorten die gevolgen hebben voor de wachtlijsten, de toegankelijkheid, de kwaliteit en de betaalbaarheid van zorg.

Daarnaast verandert de samenstelling van onze bevolking. Het aantal internationale werknemers neemt toe, we bieden opvang aan Oekraïense vluchtelingen en

ook de komst van een asielopvanglocatie behoort tot de mogelijkheden. Deze ontwikkelingen zorgen voor extra druk op de bestaande zorg- en welzijnsdiensten. Technologische vooruitgang is hier ook van invloed op. Hoewel innovaties bijdragen aan betere mobiliteit, bereikbaarheid en toegankelijkheid van zorg, kunnen niet alle inwoners hier even goed mee omgaan. Dit vergroot de ongelijkheid in toegang tot zorg, mede door de complexiteit van regelgeving.

Het bereiken van kwetsbare inwoners blijft een uitdaging. Ondanks inspanningen om inclusieve ondersteuning te bieden, ervaren veel volwassenen gevoelens van eenzaamheid. Uit de GGD Gezondheidsmonitor 2022 blijkt dat 34% van de volwassenen hiermee kampt. We moeten daarbij waken voor overschatting van de eigen kracht van inwoners. Niet iedereen is in staat om zelfstandig te functioneren, zeker niet in een samenleving die snel verandert en waarin regelgeving steeds ingewikkelder wordt. Dit maakt het moeilijk om iedereen te bereiken en te ondersteunen.

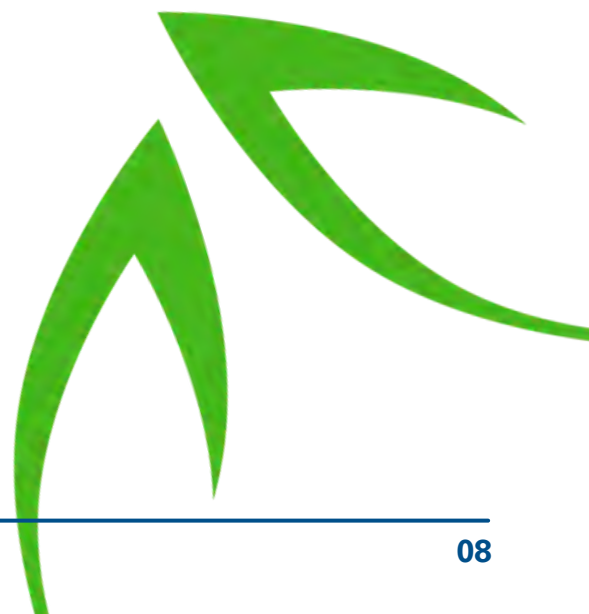
2.3 Leefbaarheid onder druk

In Nederland is er een structureel tekort aan woningen. Deze woningnood draagt bij aan een groeiende dakloosheid. Kwetsbare groepen zoals mensen met lage inkomens, jongeren en mensen met schulden hebben moeite om geschikte huisvesting te vinden. Het is te voorzien dat dit probleem in de toekomst verder toe zal nemen.

Daarbij staan gemeenten onder druk door beperkte financiële middelen voor het sociaal domein. De stijgende kosten voor zorg en ondersteuning leggen een zware last op de beschikbare budgetten, wat de kwaliteit van de dienstverlening verder onder druk zet.

Al deze ontwikkelingen dragen eraan bij dat de leefbaarheid in onze kernen onder druk komt te staan. Dit vraagt om blijvende aandacht voor de bereikbaarheid en zichtbaarheid van zorg en ondersteuning, het behoud van sociale samenhang en het voorkomen van uitsluiting. Ook het versterken van lokale netwerken, het signaleren van kwetsbaarheid en het inspelen op verschillen tussen kernen wordt steeds belangrijker. De leefbaarheid hangt in toenemende mate af van hoe goed we deze aandachtspunten in beeld houden en of we er tijdig op inspelen.

Ook hier geldt dat een veerkrachtige samenleving inzet en gezamenlijke verantwoordelijkheid vraagt van eenieder.





RUIMTE

3.1 Schaarste van ruimte

Ruimtegebrek is een van de grootste uitdagingen van deze tijd. De schaarste aan ruimte zorgt ervoor dat verschillende opgaven samenkomen binnen dit thema. De spanning tussen kortetermijn-beslissingen en het effect daarvan op de lange termijn is een van die uitdagingen. Ruimte voor wonen en bedrijvigheid is noodzakelijk, maar behoud/uitbreiding van natuur/biodiversiteit en ruimte voor water is dat ook. Hoe weeg je deze belangen tegen elkaar af?

Het is in het kader van leefbaarheid en zelfstandigheid belangrijk dat Bernheze ruimte houdt om haar eigen inwoners te huisvesten, maar hoe zit dat met nieuwe inwoners of jongeren? Landelijk en provinciaal wordt steeds meer ingezet op inbreiding in plaats van uitbreiding.

Water en bodem sturend maken dit in het buitengebied extra lastig. Tegelijkertijd zijn de mogelijkheden voor inbreiding in Bernheze beperkt.

We willen onze inwoners een gezonde leefomgeving bieden waarin iedereen kan ontspannen, inspannen en ontmoeten. Daarvoor is het nodig voldoende groene plekken te hebben die aantrekkelijk zijn ingericht en die voor iedereen goed bereikbaar zijn. Een basisvoorwaarde voor een gezonde leefstijl, maar ook dat vraagt ruimte. Durven we, als het nodig is, de hoogte in te bouwen?

3.2 Klimaat en energie

Klimaatadaptatie staat hoog op de agenda, waarbij met name nagedacht moet worden over hoe we water kunnen vasthouden en verhitting kunnen tegengaan. Ondergelopen kelders en volgelopen straten tonen aan dat het niet vanzelfsprekend is dat wij overal probleemloos kunnen ontwikkelen. Dit gaat zijn weerslag hebben op de plekken waar wij nog kunnen bouwen, en de wijze waarop wij dat doen.

Er staat tegelijkertijd grote druk op het energienet. Dit vraagt om oplossingen om voldoende energie te kunnen leveren aan onze inwoners én om nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken. Het stikstofvraagstuk is daarbij nog een extra complicerende factor.

3.3 Mobiliteit en de toekomst van het buitengebied

Groei van het aantal inwoners en nieuwe wijken, moeten hand in hand gaan met passende oplossingen voor mobiliteit. We willen niet alleen de automobilist, maar juist ook de langzaamverkeerdeelnemer faciliteren. Soms betekent dat het ontvlechten van verkeersstromen, en soms het toevoegen van nieuwe wegen en paden. Beiden leggen beslag op ruimte.

In het buitengebied willen we bijdragen aan een transitie, maar de uitdaging is hoe we deze transitie zo effectief mogelijk kunnen sturen.

Willen we de vraag stimuleren of wachten we de vraag af en faciliteren we bij het zoeken naar het antwoord? We denken expliciet in de 'ja-mits-houding' om initiatiefnemers perspectief te bieden. Maar houden daarbij de langetermijndoelen wel in ogenschouw. We moeten voorkomen dat we in deze transitiefase keuzes maken waar we over jaren met spijt op terugkijken. Daar is ons buitengebied te waardevol voor.

Deze kwesties vragen om duidelijke standpunten van de gemeenteraad en de toekomstige coalitie(s). Het is essentieel dat we ons bewust zijn van de uitdagingen die de schaarste aan ruimte met zich meebrengt en dat we ons daar zo goed mogelijk op voorbereiden.

3.4 Brainport

Sinds vrij recent Meierijstad formeel samenwerkingsafspraken heeft gemaakt met de Metropoolregio Eindhoven (MRE), is Brainport spreekwoordelijk onze gemeentegrenzen genaderd. De invloed van de Brainportregio is ook al merkbaar. Dat biedt Bernheze zowel kansen als uitdagingen. De nabijheid van deze innovatieve regio creëert kansen op het gebied van werkgelegenheid, woningbouw en economische ontwikkeling. Tegelijk vraagt het om doordachte integrale keuzes rond mobiliteit, ruimtelijke kwaliteit en het behoud van onze eigen identiteit.



Bijlage

Staat van Bernheze 2022

Staat van Bernheze

Trends, ontwikkelingen en vraagstukken
in de gemeente Bernheze





Voor u ligt de 'Staat van Bernheze'. Dit document geeft een beeld van de trends en ontwikkelingen en daarnaast de uitdagingen en kansen waar Bernheze voor staat de komende jaren. Hiermee wil de directie van de gemeente Bernheze de politieke partijen, de nieuwe gemeenteraad, het college van B&W en de ambtelijke organisatie faciliteren. Dit met als doel om in het nieuwe coalitieprogramma, maar ook gedurende de bestuursperiode, vanuit een integrale benadering de maatschappelijke opgaven en effecten die we willen bereiken te formuleren en te realiseren.

De Staat van Bernheze is onderverdeeld in drie delen:

- **Deel A:** Demografische opbouw en ontwikkelingen van Bernheze
- **Deel B:** Prettig wonen en leven in Bernheze
- **Deel C:** Toekomstbestendige gemeentelijke organisatie

Deel A: Demografische opbouw en ontwikkelingen

In dit deel laten we zien hoe de bevolking van de gemeente Bernheze is opgebouwd en hoe deze zich ontwikkelt in de tijd.

De gemeente Bernheze telt 31.455 inwoners onderverdeeld in vijf kernen: Heesch, Heeswijk-Dinther, Loosbroek, Nistelrode en Vorstenbosch. Hiervan is Heesch de grootste kern met 12.540 inwoners. Naar verwachting neemt het aantal inwoners van Bernheze tot 2040 toe met 2.675 (7,9%). Deze groei zit met name in de aanwas van internationale werknemers en – in mindere mate – in de aanwas van inwoners uit omliggende gemeenten.



De gemeente Bernheze krijgt te maken met een sterke vergrijzing. Volgens de voorspellingen is in 2040 29% van de inwoners 65 jaar of ouder. Met name het aandeel 75-plussers stijgt hard. Door de sterke toename van het aantal eenpersoonshuishoudens en – in mindere mate – een toename van het aantal eenoudergezinnen is sprake van gezinsverdunding. Daardoor neemt het aantal huishoudens toe. Eenpersoonshuishoudens zijn voornamelijk ouderen en jongvolwassenen. De komende twintig jaar wordt een sterke stijging voorzien in het aandeel alleenstaande 75-plussers.

De demografische ontwikkelingen hebben invloed op diverse beleidsthema's. Denk bijvoorbeeld aan zowel een kwantitatieve als kwalitatieve verandering van de woningbehoefte, toename van de vraag naar zorg- en welzijnsdiensten of een afname van vrijwilligers en leden bij verenigingen als gevolg van de vergrijzing. In deel B worden de maatschappelijke gevolgen van de demografische ontwikkelingen nader toegelicht.

Deel B: Prettig wonen en leven in Bernheze

In dit deel gaan we nader in op de verschillende beleidsthema's die relevant zijn voor de gemeente Bernheze. Per thema beschrijven we de maatschappelijke trends en ontwikkelingen en wat de maatschappelijke opgaven zijn voor het grondgebied en de inwoners van Bernheze.

In Bernheze is het prettig wonen in zowel onze leefbare kernen als ons vitaal buitengebied. Bernheze kenmerkt zich door haar landelijke omgeving en de centrale ligging tussen grote verbindingswegen. De inwoners zijn actief, maatschappelijk betrokken en ondernemend. De sociale samenhang binnen de vijf kernen is groot. Het is wenselijk om te blijven werken aan de unieke waarden, zodat het ook in de toekomst prettig wonen en leven is in Bernheze. Om dit te realiseren zien we een vijftal hoofdthema's waar we de komende jaren mee aan de slag kunnen:

- 1 Leefbare kernen
- 2 Gezonde zorgzame gemeente
- 3 Klimaatbestendig, biodivers en circulair
- 4 Duurzame landbouw en economie
- 5 Veilige en weerbare samenleving

1: Leefbare kernen

Het is belangrijk dat onze vijf kernen leefbaar zijn en blijven voor onze huidige en toekomstige generaties. Dit vraagt om voldoende en goede woningen, een hoogwaardig ingerichte woonomgeving die uitnodigt om te ontmoeten, te bewegen en te recreëren, waar voorzieningen op peil zijn en dat de kernen goed bereikbaar zijn én blijven met (elektrische) auto's, fiets en openbaar vervoer.

De woningmarkt staat onder druk en de prijzen van woningen stijgen snel. Door de krapte op de woningmarkt en de nog te verwachte toename van het aantal huishoudens zijn veel extra woningen nodig. Omdat er vooral groei zit in het aantal eenpersoonshuishoudens, vraagt dit om alternatieve woonvormen: woningen die betaalbaar en kleiner zijn dan ons traditionele woningaanbod. Voor onze internationale werknemers zijn logieswoningen gewenst. Door de vergrijzing en de trend dat senioren langer thuis blijven wonen, zijn bovendien nieuwe woon-zorg-concepten nodig, waarbij bewoners zorg dragen voor elkaar en eenzaamheid wordt tegengegaan. Om aan de woningbehoefte te voldoen, gaan we de komende tien jaar 1.800 woningen bouwen, waarvan 1.200 woningen in de periode 2022 tot en met 2026. Zoals weergegeven in onze woonvisie leggen we daarbij de focus op het realiseren van betaalbare woningen, vooral ten



behoefte van starters en senioren. Behalve de betaalbaarheid en het vergroten van het woningaanbod vraagt ook de verduurzaming van de woningvoorraad om aandacht. Het doel van de gemeente is om in 2050 energieneutraal en circulair te zijn.

Onze kernen bieden niet alleen een plek waar gewoon wordt of waar mensen alleen komen slapen na het werk. Het biedt tevens een plek waar inwoners leven en recreëren, waar ze zich verbonden voelen met de kern, andere inwoners ontmoeten en waar nodig voor elkaar te zorgen. Naast een passend woningaanbod vraagt dit om een woonomgeving die schoon, heel, veilig en klimaatbestendig is en met voldoende voorzieningen voor de dagelijkse behoeften. Een groene woonomgeving is goed voor het welzijn van mensen, maar voorkomt bovendien hittestress, droogte en wateroverlast. Wandel, fiets- en ruiterspaden en ruimte om te spelen dagen inwoners uit om te bewegen. De groene omgeving van Bernheze biedt ruimte voor ontspanning en recreatie voor zowel onze inwoners als bezoekers van omliggende dorpen en steden. In vergelijking met andere gemeenten scoort Bernheze laag wat betreft een beweegvriendelijke gemeente. Ook het percentage openbaar groen (laaggroen en bomen) is in Bernheze relatief laag.

Voorzieningen zijn belangrijk voor de leefbaarheid van onze kernen. Als de voorzieningen op peil zijn, wonen mensen er graag. Het zijn de plekken waar inwoners elkaar ontmoeten en saamhorigheid ontstaat. Voorzieningen vormen een belangrijke basis voor een gezonde zorgzame samenleving. Door preventief te investeren in het op peil houden van de basisvoorzieningen kunnen kosten in het sociale domein worden voorkomen. Het is echter niet nodig om alle voorzieningen in de gemeente Bernheze zelf te realiseren. We zijn een gemeente met een landelijk karakter, met winkels die voorzien in de dagelijkse behoeften, scholen, zorg- en welzijnsvoorzieningen, digitale voorzieningen en voorzieningen voor ontmoeting en ontspanning. Voor de leefbaarheid van een kern is het belangrijk dat de basisvoorzieningen op orde zijn en blijven. Hierin kan de gemeente Bernheze keuzes maken en vaststellen wat de ondergrens is om dit na te blijven streven.

Voor de niet dagelijkse voorzieningen maken we gebruik van voorzieningen in omliggende dorpen en steden. Dit betekent wel dat deze voorzieningen goed bereikbaar moeten zijn. Hiervoor is een goede bereikbaarheid vanuit de kernen met auto, fiets en openbaar vervoer en het stimuleren van deelmobiliteit van belang.

2: Gezonde zorgzame gemeente

Je gezien weten als persoon, mee mogen doen aan de samenleving naar vermogen en behoefte en het hebben van bestaanszekerheid zijn belangrijke waarden in een mensenleven. In Bernheze streven we dan ook naar een gemeente waarin iedereen kan meedoen, waar mensen elkaar kennen en zorgdragen voor elkaar. Om dit te bereiken, hebben we zowel een zorgzame en sociale gemeenschap als veerkrachtige inwoners nodig. Vervolgens zijn zowel collectieve voorzieningen als individuele ondersteuning van onze inwoners nodig.

Inwoners van Bernheze hebben een relatief sterke verbondenheid met de buurt. Buurtbewoners staan voor elkaar klaar en zijn bereid zich in te zetten voor de leefbaarheid van de buurt. Dit zijn belangrijke waarden die moeten worden gekoesterd voor de toekomst. We zien echter, zowel in Bernheze als in andere gemeenten, een forse daling in de bereidwilligheid van inwoners ten opzichte van 2019. Tegelijkertijd zien we een steeds grotere kloof ontstaan tussen verschillende groepen binnen de samenleving. Er is inspanning nodig om de verbondenheid in onze gemeente te behouden. Het is belangrijk de inwoners nauw te betrekken en veel aandacht te hebben voor participatie bij complexe vraagstukken zoals de energietransitie, huisvesting en integratie van statushouders en arbeidsmigranten, transitie van het buitengebied en dergelijke.

Voor een zorgzame en sociale samenleving zijn een sterk verenigingsleven, voorzieningen en inwoners-initiatieven onontbeerlijk. Ontmoetingsplekken in de buitenlucht, maar ook voorzieningen als een gemeenschapshuis, basisschool, sportaccommodatie, winkel en bibliotheek zorgen ervoor dat de inwoners elkaar kunnen ontmoeten. Dit is belangrijk voor de sociale cohesie en het vormen van sociale netwerken. En daarbij ook belangrijke elementen voor het tegengaan van eenzaamheid, het bevorderen van lichamelijk en mentaal welzijn en een samenleving waar de mensen zorgdragen voor elkaar.



Ondanks de sociale en zorgzame gemeenschap zijn er altijd mensen die kwetsbaar zijn en individuele hulp nodig hebben om mee te blijven doen in de samenleving. Denk aan mensen met lichamelijke of psychische problemen. Daarnaast kampen mensen, mede gevoed door de coronacrisis, met mentale of financiële problemen. Het is belangrijk dat er voor deze mensen een professioneel vangnet is, waar zij hulp en ondersteuning kunnen krijgen. Indien nodig kunnen inwoners een beroep doen op ondersteuning vanuit de Jeugdwet, Participatiewet en Wet maatschappelijke ondersteuning. Door de druk op de zorg staat de uitvoering en betaalbaarheid van deze wetten echter onder druk. Door de vergrijzing en gevolgen van de coronacrisis neemt deze druk de komende tijd alleen maar verder toe.

We zien dan ook zeker de noodzaak en tegelijkertijd de kansen en mogelijkheden om preventief aan de slag te gaan en om de veerkracht van onze inwoners te versterken. Dit doen we vanuit het gedachtegoed van positieve gezondheid, waarbij we niet alleen kijken naar lichamelijke gezondheid, maar ons eveneens te richten op zingeving, mentaal welzijn, een gezonde levensstijl en versterking van de regie over het eigen leven. Een fijne woning, een sterk verenigingsleven, het hebben van een sociaal netwerk en (vrijwilligers) werk, voorzieningen en een groene woonomgeving, die aantrekkelijk is voor sport, recreatie en ontspanning en een gezonde voeding en levenswijze stimuleert zijn allemaal elementen die bijdragen aan de positieve gezondheid en daarmee de veerkracht van onze inwoners. Maar ook natuur, een gezonde lucht-, bodem- en waterkwaliteit, voldoende financiële middelen en vaardigheden en competenties om mee te kunnen blijven doen in de steeds veranderende (digitale) wereld zijn van belang voor een gezonde zorgzame gemeente. Door onze inwoners te ondersteunen op het gebied van welzijn, kunnen meedoen in de samenleving, gezondheid, onderwijs, cultuur, digitalisering, zorg, armoede en andere aspecten van het maatschappelijk leven, dragen we bij aan het fundament van een prettig woon- en leefklimaat in Bernheze. We hoeven dit als gemeente echter niet alleen te doen. Er zijn diverse maatschappelijke organisaties, verenigingen en inwonersinitiatieven die een bijdrage leveren aan een gezonde en zorgzame gemeenschap. Het is belangrijk deze organisaties en initiatieven te omarmen en waar mogelijk te faciliteren en te versterken.

3: Klimaatbestendig, biodivers en circulair

Het klimaat verandert. Als gemeente zijn we medeverantwoordelijk om ervoor te zorgen dat we het klimaat in de toekomst leefbaar houden en dat inwoners prettig en gezond kunnen blijven wonen en leven in zowel onze kernen als in het buitengebied.

We staan voor grote opgaven. We moeten op een andere manier onze huizen bouwen: beter bestand tegen extreme weersomstandigheden, zonder gasaansluiting en gebouwd met duurzame materialen en bouwmethoden. Er ligt een opdracht om zuiniger om te gaan met energie en duurzame energie op te wekken. Hierbij komen weer andere fysieke, ruimtelijke en sociale vragen op ons af, zoals de plaatsing van windmolens of zonneparken. En tevens: hoe gaan we om met de hoge kosten van de energietransitie en dreigende energiearmoede?

De impact van de klimaatverandering, die mondiaal nu op de agenda staat, voelen we uiteraard ook lokaal en is complex en ingrijpend. Agrariërs moeten anders moeten ondernemen. Wateropvang en droogte wordt een steeds groter vraagstuk. Hoe voeren we water af als het in groten getale valt? En tegelijkertijd: hoe houden we het langer vast wanneer periodes van droogte aanbreken?

Om klimaatadaptief te worden, staan we voor een nog grotere uitdaging. We zien in Bernheze een grote mate van verstening van de openbare ruimte en tuinen. Het percentage groen, zowel openbaar als privégroen, is in vergelijking met andere gemeenten laag. Mede daardoor scoort Bernheze ook slecht op biodiversiteit. Daarnaast is een goede kwaliteit van lucht, water en bodem van belang om klimaatadaptief te zijn. De luchtkwaliteit in de gemeente is over het algemeen matig. Er zijn relatief veel verontreinigende stoffen in het water aanwezig en de emissies van fosfor en stikstof in het oppervlaktewater is erg hoog.

Circulariteit is een manier om vorm en inhoud te geven aan een aantal van deze uitdagingen. Dit vraagt keuzes als het gaat om ons afvalbeleid, landbouwbeleid en bouwbeleid. We ontkomen er niet aan om



maatregelen te nemen en te starten met concrete activiteiten om een klimaatadaptieve en gezonde woon- en leefomgeving in Bernheze te waarborgen. Ook voor toekomstige generaties. Hierbij moet worden gekeken of we hiervoor zelf expertise bezitten of gaan aantrekken of dat we taken uitbesteden aan bijvoorbeeld de Omgevingsdienst.

4: Duurzame landbouw en economie

De landbouw is een belangrijke economische drager voor Bernheze. Agrarische bedrijven hebben een bijzondere positie binnen onze gemeente. Dat is altijd zo geweest en dat blijft ook in de toekomst zo. Het toekomstperspectief voor veel agrarische ondernemers verandert onder invloed van steeds strenger wordende regelgeving. Zij moeten op zoek gaan naar nieuwe kansrijke businessmodellen en andere economische dragers. Tegelijkertijd heeft de landbouw een belangrijke opgave bij het realiseren van een duurzame en gezonde leefomgeving voor onze inwoners. Leegstand van agrarische bebouwing (VAB's) is onwenselijk. Het landschap verloedert en ondermijnende activiteiten liggen op de loer. Om agrarische ondernemers te begeleiden en om samen oplossingen te bedenken, hebben we het programma 'Transitie Landbouw' opgezet.

De transitie van de landbouw is complex. Er komen namelijk veel vraagstukken bij elkaar. Het is belangrijk dat we deze vraagstukken zo weten te verbinden dat we tot een duurzame, economische ontwikkeling in Bernheze komen. We moeten op zoek gaan naar verbindingen die elkaar kunnen versterken en koppelkansen benutten. Nieuwe economische dragers kunnen een bijdrage leveren aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van natuur, biodiversiteit, klimaat, erfgoed en recreatie. Maar ook wonen met zorg, versterking van het voorzieningenniveau, het produceren van biobased bouwmaterialen of het opwekken van duurzame energie behoren tot de mogelijkheden. Tevens kunnen agrariërs omschakelen naar kleinschalige landbouw en biologische of kringlooplandbouw, waarbij zoveel mogelijk wordt ingezet op afzet direct bij inwoners, lokale horeca en supermarkten.

Ook is het belangrijk dat we in onze aanpak voldoende aandacht hebben voor de sociale impact van de transitie van ons buitengebied. Het boerenbedrijf betreft vaak het levenswerk van de agrariërs en hun voorouders, wat gepaard gaat met een specifieke manier van leven. Bedrijfsbeëindiging heeft hierdoor veel impact voor hen en brengt veel emoties met zich mee. Daarnaast heeft de transitie van de landbouw ingrijpende gevolgen voor het landschap en de fysieke infrastructuur (andere bebouwing en verkeersstromen), maar ook voor de sociale infrastructuur in het buitengebied.

Als er nieuwe functies ontstaan in het buitengebied is een goede dialoog met de omgeving, ondernemers en maatschappelijke partners van wezenlijk belang. Vanuit zowel de provincie als het Rijk wordt gestuurd op de transitie van landbouw. Er zijn vele initiatieven en vele belanghebbenden. De transitie van landbouw kan alleen slagen als alle partijen elkaar goed weten te vinden en als partners samen optrekken om een nieuwe toekomst te creëren voor een vitaal buitengebied en voor de agrariërs.

Bernheze is geen economische hotspot. Dit is geen vereiste, want er is voldoende werkgelegenheid in de regio. Hiervoor zijn goede mobiliteitsvoorzieningen van belang. Bedrijvigheid is echter wel essentieel voor de leefbaarheid binnen onze kernen. Ondernemingen zijn belangrijk voor de werkgelegenheid. Denk hierbij aan bijbaantjes voor de jeugd. Ze zorgen voor reuring en ondersteunen het lokale verenigingsleven in de vorm van sponsoring. Een goed ondernemersklimaat is dus belangrijk voor Bernheze, maar economische ontwikkeling is geen doel op zich. Het is een middel om de andere maatschappelijke opgaven te ver wezenlijken.

5: Een weerbare en veilige samenleving

Waar criminaliteit zich vroeger voornamelijk concentreerde in de grote steden, zien we tegenwoordig juist in 'landelijke' gemeenten als Bernheze een toename van ondermijnende activiteiten. Het is belangrijk om als overheid alert te zijn op signalen en toe te zien op naleving van wet- en regelgeving. Dit vraagt om bewustwording, zowel binnen de verschillende afdelingen in onze gemeentelijke organisatie als bij onze



inwoners. In de strijd tegen ondermijning is het belangrijk samen op te trekken vanuit diverse disciplines binnen de gemeente, met externe partners én onze inwoners.

Veiligheid is een essentiële randvoorwaarde voor leefbare kernen waar het prettig wonen is, voor een sociale, zorgzame en inclusieve samenleving en voor een vitaal buitengebied. Om ondermijning aan te pakken is een integrale aanpak nodig. Door het stimuleren van structurele vitalisering van risicovolle locaties en leegstaande stallen in het buitengebied, maar ook door het voorkomen van armoedeproblematiek, worden verleidingen zoveel mogelijk beperkt. Ook een schone en verzorgde omgeving waar de overheid zichtbaar aanwezig is en het contact tussen inwoners en overheid goed is, is minder aantrekkelijk voor criminele en ondermijnende activiteiten en werkt tevens preventief. De link tussen ondermijning, ons integraal veiligheidsbeleid en andere beleidsonderwerpen kan binnen onze gemeente meer inhoud en vorm krijgen.

Door hier alert op te blijven en regelmatig onderzoek te doen, kunnen we een beter beeld krijgen van wat er speelt, zodat we gerichtere vervolgstappen kunnen zetten. Het doel is om met alle partijen samen bewust te zijn en weerbaar te worden tegen criminele invloeden. Vertrouwen van inwoners en ondernemers in gemeente en politie is hierbij het sleutelwoord. Het creëren van vertrouwen is een opgave voor alle teams in het gemeentehuis en het bestuur. Het vertrouwen in de gemeente is mede afhankelijk van ervaringen die inwoners en ondernemers hebben met de overheid op andere beleidsvelden, zoals het aanvragen van vergunningen, een bezoek aan de gemeentebalie, deelname aan een participatietraject of het bijwonen van een gemeenteraadsvergadering.

Naast ondermijning zien we dat ook op andere terreinen bedreiging en intimidatie toeneemt. Kijk bijvoorbeeld naar belangrijke politieke beslissingen zoals grootschalige huisvesting van asielzoekers en arbeidsmigranten, de locatie van zonneparken en windmolens of de coronamaatregelen. Er dreigt een groeiende kloof tussen inwoners en de overheid. Een deel van de inwoners voelt zich niet meer betrokken. De Toeslagenaffaire is een voorbeeld van die de overheid weliswaar heeft aangezet tot zelfreflectie, maar waarvan de gevolgen in het maatschappelijk debat nog steeds doorklinken in de samenleving. Ook rondom de coronacrisis zien we hoe fragiel het vertrouwen in de overheid (opeens) kan worden en dat polarisatie tussen bevolkingsgroepen toeneemt. Tegelijkertijd verwachten inwoners dat een krachtig bestuur de goede keuzes maakt. Om weerbaar te zijn, is een integer en transparant besluitvormingsproces en een goede dialoog met de samenleving noodzakelijk. Een weerbare gemeente heeft zijn uitwerking op de samenleving; het verstrekt het vertrouwen van de inwoner in de overheid.

Deel C: Toekomstbestendige gemeentelijke organisatie

Om het hoofd te bieden aan de in deel B genoemde uitdagingen, hebben we een gemeentelijke organisatie nodig die effectief en efficiënt op de ontwikkelingen en veranderende samenleving inspeelt. In deel C gaan we in op wat de ontwikkelingen betekenen voor de bedrijfsvoering van de gemeente Bernheze als organisatie. Hier liggen opgaven in de manier van werken: integraal en in samenwerking met anderen, een kwalitatief goede organisatie en dienstverlening en een goed evenwicht tussen ambities en financiële haalbaarheid.

6: Regieopintegraleaanpakensamenwerking

Om prettig wonen en leven binnen de gemeente Bernheze in de toekomst te waarborgen, staan we voor opgaven om onze kernen leefbaar te houden, te bouwen aan een gezonde zorgzame gemeente, bij te dragen aan onze klimaatdoelstellingen, te voorzien in een duurzame landbouw en economie en te zorgen voor een weerbare en veilige samenleving. Het is van belang al deze opgaven in hun samenhang te bezien. Daarom zetten we, waar mogelijk, in op een gebiedsgerichte integrale aanpak. Hierin worden belanghebbenden, initiatieven en ambities met elkaar verbonden en kunnen we verschillende opgaven slim combineren.



We hechten veel waarde aan de betrokkenheid van onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Het realiseren van publieke waarde doen we immers samen; de overheid is slechts een van de partners. Onderwerpen zoals de Omgevingswet maar ook de energietransitie vereisen steeds meer interactie met de omgeving (inwoners en andere stakeholders). Dit vereist dat de gemeentelijke organisatie steeds beter in staat moet zijn dergelijke processen te faciliteren. Ook voor het bestuur ligt hier een uitdaging. De gemeenteraad is zich hiervan bewust en heeft in de afgelopen bestuursperiode drie verlangens uitgesproken om de democratische kwaliteit in Bernheze te verbeteren:

- **Ruimte voor betere besluiten** - De gemeenteraad wil graag in de positie gebracht worden om zelf keuzes te maken. Dus voorstellen met vraagtekens als er nog iets te kiezen valt.
- **Nieuwsgierig naar buiten** - De gemeenteraad wil aanwezig zijn in de gemeenschap, zichtbaar nieuwsgierig naar wat speelt en leeft.
- **Passende vormen, democratisch beter** - De gemeenteraad wil de democratische kwaliteit van de raadsroutine verbeteren. Met 'insprekers' en andere experts, met elkaar, met het college van B&W en met de organisatie.

Naast de samenwerking met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties is bestuurlijke samenwerking voor ons als kleinere gemeente in de regio essentieel. We zullen slimme keuzes moeten maken, over wat we zelf doen, wat we uitbesteden, waar we op samenwerken en met wie dan. De regio vormt een steeds belangrijkere entiteit als gesprekspartner voor de Rijks- en provinciale overheid. Bernheze behoort sinds 1 januari 2022 tot een van de kleinere gemeenten in de regio. Voor Bernheze is het dus belangrijk onszelf actiever als een sterke en natuurlijke samenwerkingspartner in de regio te positioneren. Met als gedachte: wat goed is voor de regio, is goed voor Bernheze. Hiervoor willen we een samenwerkingsstrategie ontwikkelen.

7: Sterke organisatie en dienstverlening

Om het goede te kunnen doen voor en met de samenleving is een sterke organisatie nodig; een gemeentelijke organisatie die in verbinding staat met haar omgeving, waarbij dienstverlening centraal staat en we tegelijkertijd samen een aantrekkelijke werkplek creëren.

Om mee te ontwikkelen met onze inwoners en ondernemers is het noodzakelijk om continu te blijven werken aan de kwaliteit van dienstverlening. Technologische ontwikkelingen kunnen hierbij helpen. Tegelijkertijd vormen deze een uitdaging voor onze inwoners en ondernemers, maar ook voor onze medewerkers. Onze samenleving is digitaal in transitie. Die transitie biedt nieuwe mogelijkheden en kansen voor onze welvaart en ons maatschappelijk welzijn, en tegelijkertijd voor het efficiënt en effectief inrichten van gemeentelijke processen, data gestuurd werken of het verlagen van drempels om met elkaar in contact te komen. Via een goede digitale informatievoorziening en informatiestructuur kunnen we de dienstverlening aan inwoners en ondernemers optimaliseren. Het is belangrijk daarbij in breed perspectief naar de hele keten te kijken: wat kunnen klanten zelf (selfserviceportals) tot het uitbesteden van taken aan andere organisaties.

Digitalisering roept tegelijkertijd nieuwe vragen op rond digitale ontworpening of hoe we (digitale) grondrechten borgen in de informatiesamenleving. Vanuit dat perspectief moet de gemeente de kansen grijpen die digitalisering biedt en werken aan de mogelijke keerzijden ervan.

Om alle ambities te verwezenlijken is het noodzakelijk om gedreven werknemers te hebben die met passie werken aan de opgaven van onze gemeente. Echter, de krappe arbeidsmarkt mogen we niet uit het oog verliezen. Dit maakt dat we als organisatie moeten werken aan het zijn en blijven van een aantrekkelijke werkgever. We richten ons daarbij - zowel in het aannamebeleid als in de ontwikkeling van onze medewerkers - met name op houding, gedrag, competenties en vaardigheden en minder op inhoudelijke kennis.



8: Financieel gezonde gemeente

Om de beleidsambities voor prettig wonen en leven in Bernheze te realiseren, is begrotingsruimte nodig. Onze financiële ruimte is echter beperkt. De herverdeling van het gemeentefonds en de druk op de budgetten in het sociaal domein is landelijk al tijden onderwerp van gesprek. De vooruitzichten voor Bernheze zijn niet rooskleurig. Dit vraagt om keuzes. Als we de omvangrijke beleidsopgaves, zoals benoemd in deel B van dit document, willen verwezenlijken zijn extra financiële middelen nodig. Een mogelijke inkomstenbron is verhoging van de OZB. Willen we dat niet, dan zullen we de ambities moeten temperen en onze ambities moeten bijstellen en aanpassen aan de beschikbare budgetten. Een vraag die hiermee samenhangt is: wat is haalbaar binnen de grootte van deze gemeente? Strategisch samenwerken met andere gemeenten en organisaties kan een oplossing bieden, gecombineerd met een krachtig bestuur dat keuzes maakt.

Naast begrotingsruimte is meer flexibiliteit gewenst. Met manoeuvreerruimte door meer op hoofdlijnen te budgetteren, kunnen we sneller inspelen op de actualiteit en de kansen die zich voordoen. Hiermee kunnen we vraagstukken beter integraal aanpakken.

De vragen voor Bernheze en het maken van keuzes

Al met al staan we als gemeente voor een periode met unieke uitdagingen, ontwikkelingen en kansen. Tegelijkertijd maakt de hoeveelheid, de complexiteit en de samenhang tussen deze uitdagingen en ontwikkelingen dat er juist behoefte is aan het maken van duidelijke keuzes. Deze keuzes zijn noodzakelijk om ons als gemeente in staat te stellen met deze uitdagingen aan de slag te gaan.

Maatschappelijk zijn we in transitie. We komen uit een periode waarin economische groei en welvaart belangrijke drijfveren waren voor veel beleidskeuzes. De opgaven waar we nu voor staan – en beschreven in deze Staat van Bernheze – zijn meer dan voorheen vraagstukken over het verdelen van schaarste. Dit is waar te nemen op landelijk niveau in het nieuwe regeerakkoord, maar dit zien we ook lokaal terug. Zo zijn er bijvoorbeeld veel opgaven die fysieke ruimte vragen, terwijl de ruimte schaars is. Denk aan vraagstukken van klimaat, energie, wonen, infrastructuur en mobiliteit, zorg en onderwijs, economie, werk en inkomen en natuur. Hoe gaan we de ruimte zo verdelen en inrichten dat we optimaal aan de verschillende opgaven werken?

Naast dat de maatschappelijke vraagstukken zich meer en meer richten op het verdelen van schaarste, zien we tegelijkertijd dat de spanningen en polarisatie in de samenleving toenemen. We nemen een toenemende versnippering en individualisering in de samenleving waar. De huidige coronacrisis verhoogt deze onderlinge spanningen en polarisatie. Het is belangrijk dat we zorgvuldig en met aandacht onze inwoners en partners betrekken en informeren bij het maken van deze keuzes en het realiseren van plannen.

Naast deze complexiteit aan vraagstukken en de spanningen in de samenleving, zien we ook dat er financiële druk staat op de budgetten, onze begroting en onze organisatie. De ambities zijn (te) groot ten opzichte van de beschikbare middelen. Als gevolg van financiële schaarste is keuzes maken onvermijdelijk.

Het maken van keuzes is essentieel gezien de hoeveelheid en complexiteit van de uitdagingen waar wij als gemeente voor staan. Het belang van het maken van deze keuzes geldt in principe voor iedere gemeente in Nederland, maar gezien de schaalgrootte is de uitdaging groter voor Bernheze. De Staat van Bernheze biedt inspiratie voor het maken van de keuzes. De uitdaging ligt voor om de verschillende opgaven in samenhang te bezien en de keuzes die hieruit voortvloeien te vertalen in een nieuw coalitie- en bestuursakkoord. Als ambtelijke organisatie ondersteunen wij het bestuur graag bij deze uitdaging. Door integraal te kijken naar de maatschappelijke opgaven en daarin duidelijke keuzes te maken, kan er met een scherpe focus bestuurd worden en stelt het onze organisatie in staat met deze keuzes aan de slag te gaan en samen maatschappelijke effecten te creëren voor onze gemeenschap.



Inhoudsopgave



Bekijkt u deze PDF op een desktop computer?
Dan kunt u in deze inhoudsopgave rechtstreeks naar
een betreffende pagina gaan door erop te klikken.

Samenvatting

Inleiding

Deel A: Demografische opbouw en ontwikkelingen

Bevolking Bernheze	3
Bevolkingsontwikkeling	3
Vergrijzing en vergroening	4
Huishoudsamenstelling	5

Deel B: Prettig wonen en leven in Bernheze

1	Leefbare kernen	9
1.1	Woningmarkt	9
1.2	Openbare ruimte & groen	10
1.3	Recreatie	11
1.4	Voorzieningen op peil	11
1.5	Mobiliteit	13



2	Gezonde zorgzame gemeente	14
2.1	Sociale en zorgzame gemeenschap	14
2.2	Een inclusieve samenleving	15
2.3	Zorg	16
2.4	Positieve gezondheid	17
2.5	Sport en Bewegen	18
2.6	Onderwijs	18
2.7	Digitalisering en informatisering	19
3	Klimaatbestendig, biodivers en circulair	20
3.1	Klimaatadaptatie	20
3.2	Biodiversiteit	21
3.3	Energietransitie	21
3.4	100% circulair in 2050	22
3.5	Kwaliteit lucht, bodem, water	23
4	Duurzame landbouw en economie	24
4.1	Transitie buitengebied	24
4.2	Werkgelegenheid en bedrijvigheid	25
5	Een weerbare en veilige samenleving	26
5.1	Ondermijning van het gezag	26
5.2	Veiligheid & criminaliteit	27

Deel C: Toekomstbestendige gemeentelijke organisatie

6	Regie op integrale aanpak en samenwerking	30
6.1	Samenwerking in de regio	30
6.2	Inwonersparticipatie	31
6.3	Integrale en gebiedsgerichte aanpak	32
6.4	Omgevingswet	34
7	Sterke organisatie en dienstverlening	36
7.1	Kwaliteitsverbetering dienstverlening	36
7.2	Digitalisering van de organisatie	37
7.3	Datagestuurd werken	37
7.4	Toekomstbestendig personeel	38
8	Financieel gezonde gemeente	40
8.1	Evenwicht en flexibiliteit	40
8.2	Betaalbaarheid	40
8.3	Financiële uitgangspositie	41



Inleiding

Aanleiding

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen heeft de directie van de gemeente Bernheze de 'Staat van Bernheze' opgesteld. Dit document geeft een beeld van de uitdagingen en kansen waar Bernheze voor staat. De Staat van Bernheze omvat een analyse van trends, ontwikkelingen, vraagstukken en eventuele oplossingsrichtingen met zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve component.

De Staat van Bernheze wordt door de directie aangeboden aan de politieke partijen die deelnemen aan de verkiezingen. Met deze toelichting op trends en ontwikkelingen wil de directie van de gemeente de politieke partijen faciliteren in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen en het opstellen van een nieuw coalitie- en bestuursakkoord.

Het, in een nieuw coalitie- en bestuursakkoord, formuleren van de maatschappelijke opgaven en effecten die we willen bereiken helpt zowel de nieuwe gemeenteraad, college van B&W als de ambtelijke organisatie om systematisch te werken aan het bereiken van onze doelen en ambities. Een coalitie- en bestuursakkoord met strategisch thema's en maatschappelijke effecten kan ook bijdragen om tussentijds bij te sturen en opnieuw te prioriteren als dit nodig is. Bovendien helpt het bij meer integraal en participatief samenwerken met inwoners, ondernemers, regionale stakeholders en met andere partners. Dit omdat de vraagstukken en ambities meer integraal met elkaar in verband zijn gebracht en af te wegen zijn gedurende de bestuursperiode.

Indeling Staat van Bernheze

In dit document treft u De Staat van Bernheze aan. De Staat van Bernheze begint met een samenvatting, waarin de thema's op hoofdlijnen aan bod komen en de onderlinge verbanden tussen de thema's worden beschreven. Daarna vindt u per hoofdstuk een weergave van de thema's die relevant zijn voor de gemeente



Bernheze en de achtergrondinformatie die ten grondslag ligt aan de maatschappelijke effecten en vragen en keuzes die voorliggen aan de gemeenteraad. Per thema geven we aan de hand van data weer wat de trends en ontwikkelingen zijn voor de gemeente Bernheze, wat de vraagstukken zijn die voorliggen, eventueel wat ons huidige beleid is op het thema en welke oplossingsrichtingen we zien.

De Staat van Bernheze is onderverdeeld in drie delen:

Deel A: Demografische opbouw en ontwikkelingen

In dit deel laten we zien hoe de bevolking van de gemeente Bernheze is opgebouwd en hoe deze zich ontwikkeld in de tijd.

Deel B: Prettig wonen en leven in Bernheze

In dit deel gaan we nader in op de maatschappelijke trends en ontwikkelingen en de maatschappelijke opgaven die op de gemeente Bernheze afkomen. We beschrijven de opgaven aan de hand van vijf hoofddoelen waarbij elk doel weer uit meerdere thema's bestaat.

Prettig wonen en leven in Bernheze

Leefbare
kernen

Gezonde
zorgzame
gemeente

Klimaatbestendig,
biodivers en
circulair

Duurzame
landbouw en
economie

Weerbaar
en veilige
samenleving

Deel C: Toekomstbestendige gemeentelijke organisatie

In dit deel gaan we in op wat de aandachts- en ontwikkelpunten zijn voor de gemeentelijke organisatie. Waar het in deel B gaat over wat de opgaven zijn voor het grondgebied en de inwoners van de gemeente Bernheze, gaat het in deel C over wat de opgaven zijn voor de bedrijfsvoering van de gemeente Bernheze als organisatie. Een toekomstbestendige organisatie is noodzakelijk voor het realiseren van de opgaven in deel B. Deel C bestaat uit drie hoofddoelen:

Toekomstbestendige gemeentelijke organisatie

Regie op integrale aanpak
en samenwerking

Sterke organisatie
en dienstverlening

Financieel gezonde
gemeente



Deel A: Demografische opbouw en ontwikkelingen

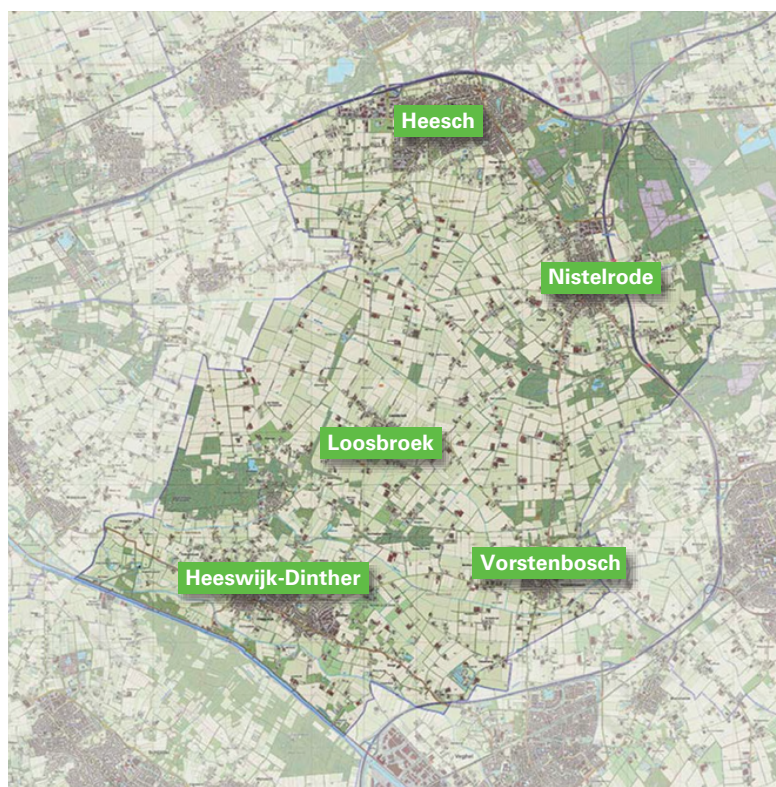
In dit deel laten we zien hoe de bevolking van de gemeente Bernheze is opgebouwd en hoe deze zich ontwikkelt in de tijd.

Bevolking Bernheze

Op dit moment telt de gemeente Bernheze 31.455 inwoners¹ onderverdeeld in vijf kernen. Heesch, Heeswijk-Dinther, Loosbroek, Nistelrode en Vorstenbosch. Waarvan Heesch de grootste kern is met 12.540 inwoners.

Bevolkingsontwikkeling

De provincie Noord-Brabant voorspelt in hun bevolkingsprognose dat de bevolking in Noord-Brabant tot 2050 nog met bijna 280.000 inwoners groeit. Dit komt door de toestroom van migranten. De grootste toename vindt de komende tien jaar plaats², met name



¹ Centraal Bureau voor de Statistiek

² Bevolkingsprognoses provincie Noord-Brabant



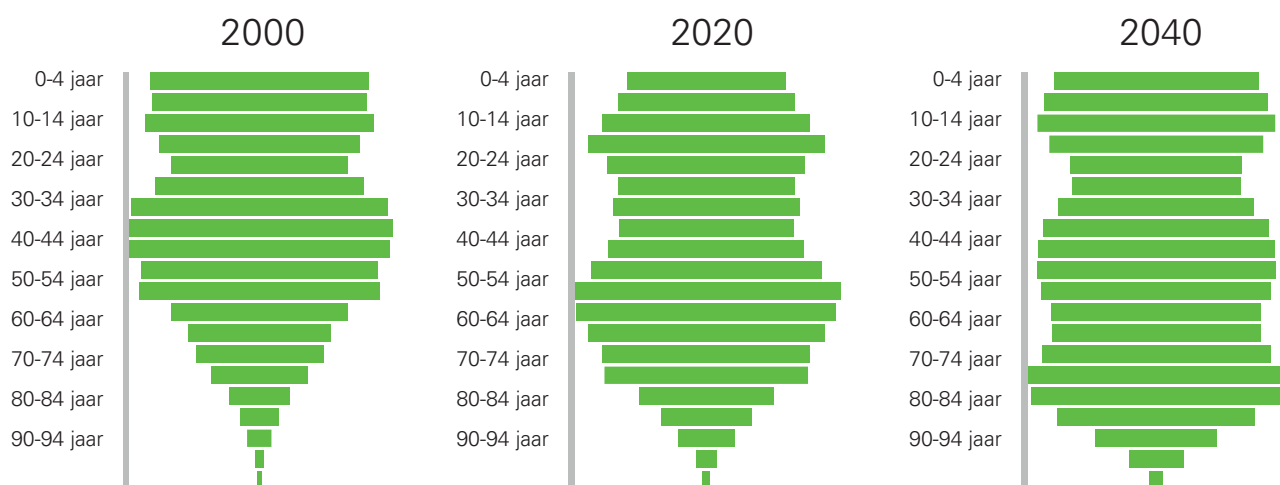
in de stedelijke gebieden. De bevolkingsgroei neemt geleidelijk af door de toenemende sterfte en lagere natuurlijke groei.

In de gemeente Bernheze wordt een stijging van het aantal inwoners verwacht. Volgens de provinciale prognoses gaat het om een stijging van 2.675 inwoners tot 2040, ofwel een stijging van 7,9%. Dit percentage ligt in lijn met het percentage in heel Noord-Brabant. Deze groei zit met name in de aanwas van internationale werknemers en in mindere mate door de aanwas van inwoners uit omliggende gemeenten.³ De natuurlijke aanwas in de gemeente, maar ook in de rest van Nederland, ligt al jaren rond de 0 of is zelfs negatief. De verwachting is dat deze lage natuurlijke aanwas in Bernheze de komende jaren zo blijft.

Vergrijzing en vergroening

In de gemeente Bernheze wordt volgens de voorspellingen een sterke toename van het aandeel ouderen (75+) verwacht. Dit stijgt van 9,4% in 2021 tot 16,4% in 2040. Het aandeel 65 tot 74-jarige stijgt in mindere mate van 12,1% tot 12,7%.⁴ Deze procentuele stijging van het aantal ouderen is in de gemeente Bernheze een stuk hoger dan het gemiddelde van Noord-Brabant. Door de naoorlogse geboortegolf en de oplopende levensverwachting blijft dit aantal stijgen. De sterke stijging van het aantal ouderen is zichtbaarder in landelijke dan in stedelijke gebieden.

Leeftijdsopbouw in Bernheze (2000, 2020 en 2040)



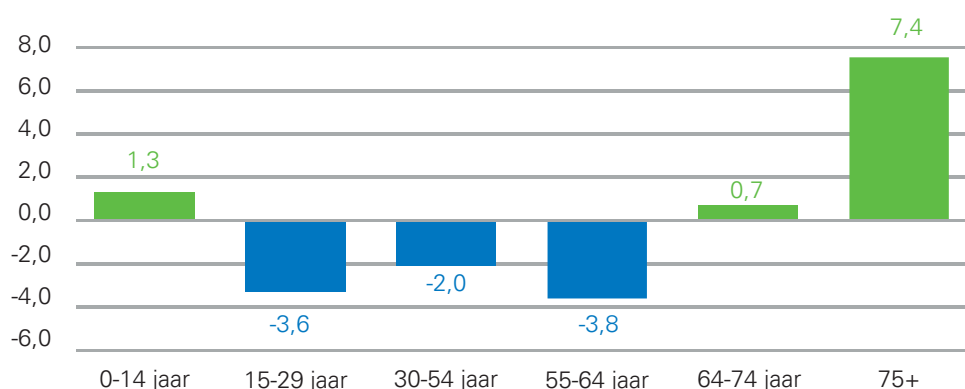
³ bevolkingsprognose.brabant.nl
In de prognose is uitgegaan van een (structureel) hoog blijvende instroom van buitenlandse migranten, die zich voor een belangrijk deel in de stedelijke concentratiegebieden zullen vestigen, maar deels ook in de landelijke gebieden. Hoewel iets minder omvangrijk dan het aantal immigranten, zal de emigratiestroom dicht bij het huidige niveau blijven liggen. Een hoog immigratieniveau levert op termijn doorgaans weer de nodige emigranten op (retourmigratie). Hierbij speelt het toenemend belang van arbeid en studie als migratiemotief een rol, omdat een (groot)deel van deze migranten ons land na verloop van tijd weer verlaat.

⁴ Bevolkingsprognoses provincie Noord-Brabant



In de figuur op de volgende pagina is te zien dat juist het aandeel jongeren en het aantal 65+ procentueel toeneemt. In 2020 is het aandeel jongeren (0-14) onder inwoners 15,8% en dit is naar verwachting 17,1% in 2040. Het aandeel jongeren stijgt dus met 1,3%. Het aandeel 75-plussers stijgt het hardst en neemt met 7,4% toe tot 16,4% van alle inwoners. Op dit moment is het aandeel 65-plussers in de gemeente 21,0% maar dit stijgt naar verwachting tot 29,1% in 2040.

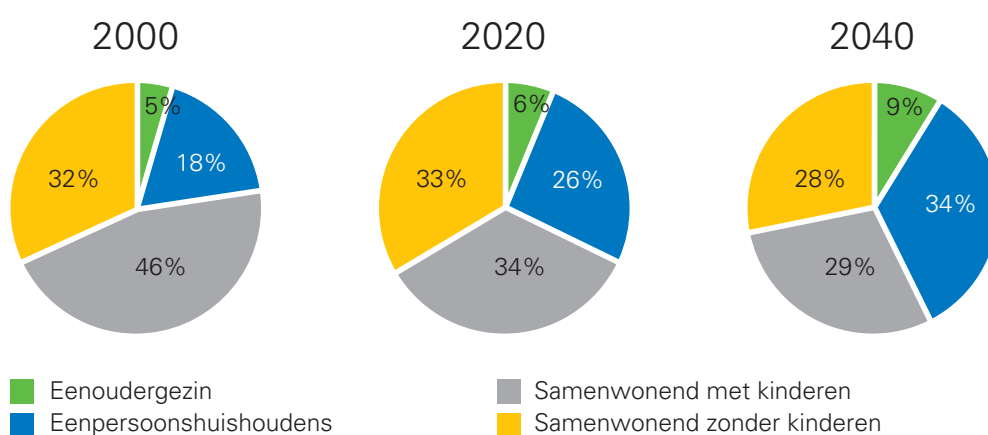
Toe-/afname aandeel per leeftijdsgroep in Bernheze in 2040 ten opzichte van 2020 (%)



Huishoudsamenstelling

Het aantal huishoudens neemt toe in de provincie Noord-Brabant. Dit heeft te maken met zowel de vergrijzing als de huishoudverdunding. Met name het aantal eenpersoonshuishoudens groeit hard. Dit komt zowel door de toename van het aantal ouderen en de toename van het aantal eenoudergezinnen. De groei van het aantal eenpersoonshuishoudens ligt in de stedelijke gebieden beduidend hoger dan in de landelijke gebieden.

Leeftijdsopbouw in Bernheze (2000, 2020 en 2040)

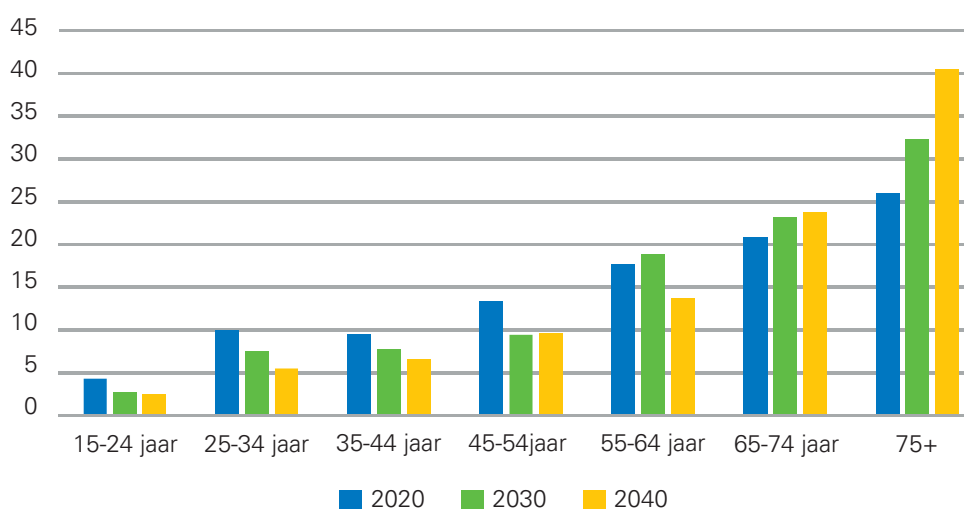


⁵ <https://bevolkingsprognose.brabant.nl/hoofdstuk/veranderingen-huishoudenssamenstelling>



Eenpersoonshuishoudens zijn voornamelijk ouderen en jongvolwassenen. Jongeren die uit huis gaan wonen, zijn langere tijd alleen dan een aantal decennia geleden.⁵ Ook in de gemeente Bernheze is deze toename te zien (zie onderstaand figuur). De gemiddelde huishoudensgrootte was in 2000 2.77. Dit is afgenomen in 2021 tot 2.42. Deze aantallen zijn wat hoger dan de gemiddelde huishoudensgrootte in de rest van Nederland.

Percentage eenpersoonshuishoudens per leeftijdsgroep in Bernheze (2020, 2030 en 2040)



Demografische ontwikkelingen hebben invloed op diverse beleidsthema's. Denk bijvoorbeeld aan zowel een kwantitatieve als kwalitatieve verandering van de woningbehoefte, toename van de vraag naar zorg- en welzijnsdiensten en een afname van vrijwilligers en leden bij verenigingen als gevolg van de vergrijzing. In de volgende hoofdstukken gaan we nader in op de verschillende beleidsthema's die relevant zijn voor de gemeente Bernheze. Daarnaast worden de maatschappelijke effecten van onder andere de demografische ontwikkelingen nader toegelicht.

⁵ <https://bevolkingsprognose.brabant.nl/hoofdstuk/veranderingen-huishoudenssamenstelling>



Deel B: Prettig wonen en leven in Bernheze

In dit deel gaan we nader in op de maatschappelijke trends en ontwikkelingen en de maatschappelijke opgaven die op de gemeente Bernheze afkomen.

Bernheze is een unieke gemeente. Allereerst door de ligging. Bernheze ligt in een landelijke omgeving waarin het **heerlijk wonen** is. Daarbij ligt het tussen grote verbindingswegen, die zorgen voor een goede bereikbaarheid. De inwoners zijn actief, zowel maatschappelijk betrokken als ondernemend. Dit zorgt voor een **grote sociale samenhang**, met name binnen de vijf kernen. In Bernheze is het mooi wonen in zowel onze leefbare kernen als ons vitaal buitengebied.

In de regio Noordoost-Brabant lag de afgelopen tien jaar de primaire focus op economie en (daarvan afgeleid) mobiliteit. Voor de komende tien jaar zien we uitdagingen veel breder en diffuser. Naast economische ontwikkeling zijn er verschillende uitdagingen op ruimtelijke en sociaal-maatschappelijke gebied. Vraagstukken als woningbouw, landbouw, natuur, milieu en klimaat, gekoppeld aan leefbaarheidsvraagstukken, gezondheid en een zorgzame en veerkrachtige samenleving vormen de komende jaren ook de agenda van de regio.

Het is dan ook wenselijk om te blijven werken aan de unieke waarden van Bernheze als gemeente. Er is sprake van een prettige woon- en leefomgeving als Bernheze:

- Schoon, heel, (verkeers)veilig en klimaatadaptief is;
- Voldoende woningen biedt en ook woningen biedt die voldoen aan de behoeften van de inwoners (waaronder zorg);
- Winkels heeft die voorzien in de dagelijkse behoeften;
- Een groene openbare ruimte bezit waarin het goed ontmoeten en ontspannen is;
- Een goede multimodale (auto/fiets/openbaar vervoer) bereikbaarheid heeft en waar ruimte is voor deelmobiliteit;



- Digitaal goed bereikbaar is;
- Zorgt voor scholen, zorg- en welzijnsvoorzieningen nabij;
- Inwoners heeft die betrokken zijn bij hun burens, inwoners heeft die midden in de samenleving staan en die bereid zijn om hun steentje bij te dragen;
- Met gezonde en digitaal veerkrachtige inwoners klaar is voor de toekomst;
- Aandacht heeft voor duurzaamheid;
- Aandacht heeft voor de leefbaarheid op het grensvlak van kern en buitengebied;
- Een vitaal buitengebied heeft, waarbij zowel ruimte is voor transitie in de landbouw als voor nieuwe economische dragers in het buitengebied;
- Zorgt voor een vangnet wanneer het tegenzit in het leven en er aandacht is voor diegenen die minder makkelijk of minder vanzelfsprekend mee kunnen in de samenleving;
- Iedereen erbij betrekt, en waar inwoners en organisatie erbij horen en mee mogen doen.

Om dit te realiseren zien we een vijftal hoofdthema's waar we de komende jaren mee aan de slag kunnen:

Leefbare
kernen

Gezonde
zorgzame
gemeente

Klimaatbestendig,
biodivers en
circulair

Duurzame
landbouw en
economie

Weerbaar
en veilige
samenleving

⁶ Telt niet op tot 100%. Dit betreft 1% overige woningen.

⁷ CBS en Waar staat je gemeente/lokale monitor wonen

⁸ Betaalbare koopwoningen zijn woningen die een huishouden met modaal inkomen kan kopen volgens de berekende hypotheek.

⁹ Betaalbare huurwoningen: Aedes benchmark (vereniging van woningcorporatie).

¹ Resultaten gebaseerd op eigen berekeningen Het PON & Telos op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek betreffende WOZ-waarde en eigendom van woningen en niet-woningen.



1 Leefbare kernen

Bernheze telt vijf kernen: Heesch, Heeswijk-Dinther, Nistelrode, Vorstenbosch en Loosbroek. Het is belangrijk dat onze vijf kernen leefbaar zijn en blijven voor huidige en toekomstige generaties. Dit vraagt om voldoende en goede woningen, een hoogwaardig ingerichte woonomgeving die uitnodigt om te ontmoeten, bewegen en recreëren, waar voorzieningen op peil zijn en de kernen goed bereikbaar zijn met (elektrische) auto's, fiets en openbaar vervoer.

1.1 Woningmarkt

Het woningbestand in de gemeente Bernheze bestaat uit relatief grote en dure koopwoningen. Als we kijken naar de huidige woningvoorraad in Bernheze bestaat deze voor 72% uit koopwoningen, 9% particuliere huur en 18%⁶ corporatie huurwoningen. Kijken we naar de provincie Noord-Brabant dan is dat gemiddeld 61% koop, 11% particuliere huur en 28% corporatie huurwoningen. Vooral de sociale huursector is dus beduidend kleiner in vergelijking met de provincie. Ook de gemiddelde woningwaarde van de woningen is hoog in Bernheze. In Bernheze woont 62% van de huishoudens in een woning met een WOZ-waarde hoger dan € 300.000. In de provincie Noord-Brabant geldt dit voor 47% van de huishoudens. Bovendien is de gemiddelde woningwaarde in Bernheze hoog, namelijk € 390.600. In Noord-Brabant is dat gemiddeld € 311.007.⁷ In vergelijking met andere gemeenten telt Bernheze zowel weinig betaalbare koop- als huurwoningen: 17% van de koopwoningen in Bernheze is betaalbaar⁸ en 15% van de huurwoningen.^{9,10}

De woningmarkt staat onder druk. Onder andere door de beperkte beschikbaarheid van woningen stijgen de prijzen van koopwoningen relatief snel. Met als gevolg dat de druk op sociale huurwoningen verder toeneemt. Daarnaast is de doorstroming beperkt. Senioren met een zorgvraag moeten langer thuis blijven wonen. Ook zijn er onvoldoende woningen voor levensloopbestendig wonen (met zorg/welzijn/veiligheid) voor deze doelgroep beschikbaar. Daarom zien we een verschuiving in beleid en zetten we meer in op het realiseren van nieuwe woon-zorg-concepten, waarbij bewoners zorgdragen voor elkaar en eenzaamheid wordt tegengegaan. Met het project 'Langer verantwoord en veilig Thuis/Beschermd wonen', werken we bovendien aan een woonomgeving met voorzieningen die veilig en toegankelijk is voor onze senioren.

Ook andere kwetsbare doelgroepen, zoals onze jongeren en inwoners die om uiteenlopende redenen met spoed op zoek zijn naar een woning hebben het moeilijk op de woningmarkt. Denk hierbij aan internationale werknemers, statushouders, mensen na een scheiding of na een periode van maatschappelijke opvang of beschermd wonen. Dit betreft, net als onze senioren, met name één- en tweepersoonshuishoudens. Voor al deze doelgroepen zijn alternatieve woonvormen nodig. Woningen die betaalbaar, kleiner zijn dan ons traditionele woningaanbod en op korte termijn beschikbaar zijn.

Mede door de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens en het algemene woningtekort moet de gemeente Bernheze volgens de provinciale prognose de komende 10 jaar nog 1.615 woningen bouwen. Dit is een toename van 12,7%.¹¹

Om aan de grote woningvraag te voldoen, gaan we veel woningen bouwen: 1.800 woningen van 2022 tot en met 2031, waarvan 1.200 in de periode tot en met 2026. Zoals opgenomen in de woonvisie leggen we

⁶ Telt niet op tot 100%. Dit betreft 1% overige woningen.

⁷ CBS en Waar staat je gemeente/lokale monitor wonen

⁸ Betaalbare koopwoningen zijn woningen die een huishouden met modaal inkomen kan kopen volgens de berekende hypotheek.

⁹ Betaalbare huurwoningen: Aedes benchmark (vereniging van woningcorporatie). Resultaten gebaseerd op eigen berekeningen Het

¹⁰ PON & Telos op basis van niet-openbare microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek betreffende WOZ-waarde en eigendom van woningen en niet-woningen.

¹¹ Prognose provincie Noord-Brabant



hierbij de focus op het realiseren van betaalbare woningen, vooral voor starters en senioren. In principe mag maximaal 25% van de te bouwen woningen/koopwoningen duurder zijn dan de NHG-grens van €355.000. 15% betreft alternatieve woonvormen en 25% levensloopbestendige woningen. Waar mogelijk proberen we het bouwproces te versnellen, bijvoorbeeld door het toepassen van modulaire bouw of het eerder bouwrijp maken van locaties. In 2022 wordt gestart met het beleid voor het splitsen van woningen.

Met de woonvisie heeft het college van B&W op 2 november 2021 tevens een aantal notities vastgesteld. Hierin is weergegeven aan welke locaties de gemeente prioriteit geeft, op welke locaties de gemeente regie neemt en hoeveel woningen we hebben gebouwd en gaan bouwen (per kern).

We hebben op dit moment drie grotere gebiedsontwikkelingen¹² voor woningbouw:

- De Erven (Heesch)
- De Zwarte Molen (Nistelrode)
- Heeswijkse Akkers + Kamersche Hoef (Heeswijk-Dinther)

Daarnaast loopt regionaal het gesprek over de woonbehoefte van internationale werknemers en hoe aan deze behoefte tegemoet te komen als regio.

Behalve de betaalbaarheid en het vergroten van het woningaanbod, vraagt ook verduurzaming van de woningvoorraad aandacht (zie paragraaf 3.2). Het doel van de gemeente is om in 2050 energieneutraal en circulair te zijn. Op dat moment moeten alle woningen aardgasvrij zijn. Om dat te bereiken kun je klimaatadaptieve Programma's van Eisen (PvE's) toepassen op in principe elk nieuwbouwproject. Bovendien stelt het Rijk eisen voor circulair bouwen en het gebruik van herbruikbare materialen. Biobased bouwmaterialen zijn volop in ontwikkeling. Natuurinclusief bouwen is een opkomend thema waar steeds meer gemeenten belang aan hechten, zeker waar door inbreiding de groene ruimte kleiner wordt.

Tot slot is ook de coronacrisis van invloed op onze woningbehoefte. De woon-werkafstand is minder belangrijk geworden, er is meer behoefte aan een aparte werkkamer in de woning en mensen hebben de waarde van een groene woonomgeving ontdekt. Hierdoor is het woningaanbod in Bernheze aantrekkelijker geworden ten opzichte van het aanbod in de stad vanwege ons landelijke karakter.

1.2 Openbare ruimte & groen

We investeren in leefbaarheid en zetten in op gezonde wijken, zeker in wijken met een cumulatieve sociale problematiek. De openbare leefomgeving wordt steeds meer gebruikt om elkaar te ontmoeten en om (samen) te bewegen. Zo zien we een toename in het ongeorganiseerd sporten en bewegen in de openbare ruimte, zoals wandelen, hardlopen, fietsen, paardrijden of kleine groepjes mensen die samen met een personal trainer in de openbare ruimte sporten. Ook voor ouderen ontstaan meer initiatieven onder andere in de vorm van beweegtoestellen. De openbare ruimte wordt dus intensief gebruikt om te recreëren. Dit vraagt om een hoogwaardig ingerichte woonomgeving waar ruimte is voor recreatie, beleving en ontmoeten. Voor wat betreft een beweegvriendelijke omgeving scoort Bernheze echter laag in vergelijking met andere gemeenten (score 39).¹³ Mogelijkheden van sporten en bewegen moeten prominenter als voorwaarde worden meegenomen bij de inrichting van de openbare ruimte binnen de gemeente.

¹² Een overzicht van het aantal gerealiseerde woningen en te bouwen woningen staat op www.bernheze.org/woonvisie. Dit overzicht krijgt per kwartaal een update.

¹³ Beweegvriendelijke omgeving is opgebouwd uit 4 deelindicatoren, die allen een score hebben van 0 tot en met 100:

1. Sportaccommodaties (diversiteit en nabijheid voetbalvelden, hockeyvelden, tennisbanen, sporthallen, fitnessvoorzieningen en zwembaden)
2. Sport- en speelplekken (nabijheid sport- en speelplekken in de openbare ruimte)
3. Recreatief groen en blauw (nabijheid en oppervlakte parken, water geschikt voor recreatief gebruik)
4. Nabijheid van voorzieningen (o.a. gemiddelde afstand tot supermarkt en school) Hoe hoger de score, hoe meer mensen een goede bereikbaarheid, nabijheid of diversiteit van een deelindicator hebben



Om te zorgen voor leefbare en gezonde wijken is tevens vergroening van onze centrumgebieden gewenst. Op dit moment is het percentage openbaar groen (laaggroen en bomen) in de gemeente 18,5%. Dit is laag in vergelijking met andere gemeenten. Ook het percentage groen, inclusief privé groen, is met 37,7% relatief laag.¹⁴ Uit het burgerpanel blijkt dat 79% van de inwoners tevreden is over het beschikbare groen. Aan de andere kant vindt slechts 55% van de inwoners dat het groen in perken, plantsoenen en parken goed is onderhouden. Initiatieven die een bijdrage leveren aan natuur worden door inwoners omarmd en ook winkeliers willen een prettig en groen verblijfsgebied. Groen versterkt het welzijn. Daarnaast zijn vanuit droogte, wateroverlast en hittestress maatregelen nodig om de openbare ruimte klimaatadaptief te maken en om ruimte te bieden aan biodiversiteit.

Zoals opgenomen in het groenstructuurplan, dat in 2022 wordt voorgelegd voor vaststelling, willen we natuur inclusief bouwen stimuleren. In bestaande wijken zorgen we daarnaast voor voldoende bomen en bruikbaar groen in de vorm van parken en/of plantsoenen. Alsook de verbindingen daartussen en met het buitengebied.

1.3 Recreatie

Recreatie in Bernheze vindt plaats door zowel onze inwoners als door bezoekers aan onze gemeente. Fiets- en wandelroutes worden veelvuldig gebruikt. Er ontstaan ommetjes langs en door natuurrijke of cultureel interessante plekken, al dan niet voorzien van een educatieve invulling middels tekstborden.

Consumenten kiezen vaker voor kwaliteit, bewust leven, de natuur, meer vrije tijd en voor beleving boven bezit. Hierdoor zien we meer vraag ontstaan naar (andere) recreatieve voorzieningen, horeca, belevingsattracties en gezonde en lokale producten. Met onze visie recreatie & toerisme zetten we hierop in.

De Maashorst is voor Bernheze een belangrijk gebied zowel op natuur-landschappelijk als recreatief vlak. Al jarenlang investeren we hier samen met andere gemeenten in. We maken nu een slag: van het ontwikkelen naar het versterken en beheren van de bestaande kwaliteiten. De aandacht voor, en het genieten van de natuur-landschappelijke en recreatieve waarden van het gebied, is groot en met de afgelopen coronaperiode nog groter geworden. Dat vraagt om eenduidige regie op de inrichting en het gebruik van het gebied. Op die manier kunnen zowel de belangen van de natuur als die van de recreanten integraal worden afgewogen en ingevuld. Voor Bernheze is het belangrijk de komende jaren te blijven investeren in de kwaliteiten van zowel de natuurkern als de recreatieve schil. En dat te doen in samenwerking met de gebiedspartners en op basis van een gezamenlijke visie. We zien hierbij een belangrijke rol voor de gemeente Maashorst als het gaat om de regie op en de coördinatie van de uitvoering van het beheer en projecten. De omgevingsvisie geeft de gemeente de komende jaren de kans om koers te bepalen in welke mate we recreatie, biodiversiteit- en bosareaal willen versterken.

Het Aa-dal is tevens een belangrijk gebied met recreatieve waarde voor Bernheze. In deze omgeving liggen een aantal cultuurhistorische pareltjes van Bernheze, zoals het kasteel Heeswijk, Kildonkse molen, museum boerderij en de Adbij van Berne.

1.4 Voorzieningen op peil

Een kern is pas leefbaar als er naast woningen en een beweegvriendelijke en groene openbare ruimte ook voldoende en de juiste voorzieningen zijn. Voorzieningen zoals winkels, schoolgebouwen, sportaccommodaties, bibliotheken, gemeenschapshuizen, culturele instellingen, bedrijven et cetera zijn

¹⁴ Atlas leefomgeving – Groenkaart Nederland. Groen gegevens zonder agrarisch groen



belangrijk voor de leefbaarheid in onze kernen. Dat zijn de plekken waar inwoners elkaar ontmoeten en waar saamhorigheid ontstaat. We vinden het erg belangrijk de basisvoorzieningen in de kernen op peil te houden. Hierin kan Bernheze keuzes maken, want wat is de ondergrens van de leefbaarheid in een kern?

Voor de niet-dagelijkse boodschappen en activiteiten, maken de inwoners gebruik van de voorzieningen in omliggende (grotere) gemeenten. Een goede balans voor voorzieningen in de kern en gemeente versus voorzieningen in de regio maakt Bernheze een fijne gemeente om te wonen en leven. 86% van de inwoners vindt dat winkels voor dagelijkse boodschappen voldoende nabij zijn.¹⁵ Dit is een toename van 3% ten opzichte van de vorige peiling in 2019.

Door digitalisering worden aankopen steeds vaker online gedaan. De functie van winkels verandert steeds meer van een plek waar je heengaat om inkopen te doen, naar een plek voor beleving en ontmoeting. Door de schaalvergroting, de toenemende deeleconomie en de mogelijkheden voor online shoppen, staan voorzieningen in onze kernen onder druk. De leegstand van kantoorpanden (5%) en winkels (7%)¹⁶ in Bernheze is relatief laag in vergelijking met andere gemeenten. Tegelijkertijd is er wel een toenemende vraag naar grote logistieke kavels voor de magazijnen van online webwinkels aan de randen of buiten de kernen (XXL-logistiek). De vraag naar grote XXL-logistiek is groot. Dit wordt deels opgevangen door de ontwikkeling van het regionale bedrijventerrein Heesch-West. We willen voorzien in passende en eigentijdse werklocaties in de centra en dit koppelen aan de leegstand van (kantoor/winkel)panden.

Door de coronacrisis is aan de ene kant de druk op de voorzieningen nog verder toegenomen. Aan de andere kant werken mensen vaker thuis en zijn inwoners weer meer lokaal georiënteerd. Bovendien is het gebruik van lokale voorzieningen door de landelijke overheid sterk gestimuleerd, wat de aanwezige winkels, horeca en voorzieningen in Bernheze heeft versterkt.

Voorzieningen moeten ruimtelijk worden ingepast en daarnaast goed en veilig bereikbaar zijn. Vanuit de economische visie zetten we in op voldoende onderscheidende voorzieningen, geconcentreerd in de centra van de kernen. Bovendien willen we voorzien in ruimtebehoefte voor passende en eigentijdse werklocaties bijvoorbeeld gericht op innovatie, duurzaam, flexibel en/of multifunctioneel op de bedrijventerreinen, in het buitengebied (vrijkomende agrarische bebouwing) of in de dorpskernen.

Voorzieningen op sociaal maatschappelijk gebied, zoals gemeenschapshuizen en scholen komen nog nader aan de orde binnen het thema gezonde zorgzame gemeente. Deze voorzieningen zijn eveneens van grote waarde voor leefbare kernen en moeten worden ingepast binnen onze fysieke ruimte, door ze op de juiste plek, in duurzame gebouwen en met de juiste mobiliteitsverbindingen aan te leggen en te onderhouden.

Inwoners zijn over het algemeen tevreden over het huidige voorzieningenniveau. Zeker in vergelijking met andere gemeenten. Inwoners zijn te spreken over de nabijheid van basisscholen, winkels voor dagelijkse levensmiddelen en de hoeveelheid groen in de buurt.

Voor wat betreft speelvoorzieningen is 66% van de inwoners tevreden. Kijkend naar de sportvoorzieningen is dit 76% en als het gaat om het openbaar vervoer is 59% van onze inwoners tevreden.¹⁷ De tevredenheid onder inwoners is hoger dan in andere gemeenten, maar is op al deze fronten gedaald ten opzichte van 2019. Deze cijfers laten zien dat we de komende jaren vooral moeten inzetten op het borgen van het voorzieningenniveau. Zeker gezien het positieve effect dat voorzieningen kunnen hebben op andere maatschappelijke uitdagingen, zoals het verminderen van eenzaamheid en een gezonde levensstijl.

¹⁵ Plan van aanpak procesbewust werken

¹⁶ Burgerpeiling 2021 Landelijke monitor leegstand 2021 (CBS)

¹⁷ Burgerpeiling 2021



1.5 Mobiliteit

In Bernheze zien we dat veel mensen gebruik maken (en afhankelijk zijn) van een auto. Het aantal personenauto's per 1.000 inwoners is 553. Dit aantal is vergelijkbaar met het gemiddelde van Nederland en Noord-Brabant. Voor wat betreft het fietsklimaat scoort Bernheze gemiddeld, met een score van 3.2 op een schaal van 1 tot 5.¹⁸

Dat men in Bernheze veelal de auto gebruikt is enerzijds zo gegroeid. Bernheze is immers goed bereikbaar met de auto vanwege de goede ligging en ontsluiting van de A50 en A59. Anderzijds is er weinig frequent openbaar vervoer beschikbaar. In enkele kernen beperkt het aanbod zich tot alleen een buurtbus die uitsluitend doordeweeks rijdt. In Heesch is buslijn 90 tijdelijk afgeschaald vanwege lagere reizigersaantallen als gevolg van corona en rijdt 's avonds na 20.00 uur en in het weekend niet meer. Bovendien is de gemiddelde afstand tot een bushalte waar met enige regelmaat een bus stopt groot in vergelijking met het Nederlandse gemiddelde.¹⁹ Inwoners die niet of minder goed kunnen, mogen of durven autorijden, komen hierdoor in de knel. De regiotaxi is voor een deel van deze mensen een oplossing. Ook zijn er lokaal enkele burgerinitiatieven, zoals de hop-on hop-off bus en Carry Cab. Er liggen kansen om de gedeelde mobiliteit in Bernheze verder te ontwikkelen, met name door betere verbindingen tussen de kernen.

Bovendien stimuleren we graag de trends van elektrificeren van voertuigen, meer thuiswerken, vaker fietsend naar het werk en het gebruik van deelvervoer. Hiervoor worden onder snelfietsroutes aangelegd, zowel in de gemeente als in de regio. De ambitie van de provincie is om een snelweghub te realiseren aan de A50 ter hoogte van Nistelrode. Dit wordt nog nader onderzocht. Dit moet een plek worden waar verschillende vormen van mobiliteit bij elkaar komen (bijvoorbeeld deelauto's, openbaar vervoer en lokale initiatieven). Hierdoor willen we een betere balans vinden in het gebruik van auto, openbaar vervoer en (elektrische) fiets.

Kijkend naar de verkeersveiligheid zien we dat er gemiddeld een laag aantal verkeersongevallen zijn in Bernheze. Dit is uiteraard belangrijk voor een fijne en veilige leefomgeving. Onze inzet is gericht op educatie en het oplossen van urgente problemen. Verder zetten we provinciebreed in op dataverzameling en samenwerking op het gebied van verkeer.

¹⁸ Het fietsklimaat wordt door een aantal factoren bepaald: Fietsmogelijkheden 8 & 80-jarigen, beleving, onderhoud, netwerk, infrastructuur, omrijdfactor, rotondes, 50 km/u-wegen en stedelijke dichtheid. Deze factoren zijn gemiddeld tot een score met een schaal tussen de 1 en de 5.

¹⁹ Gemiddelde afstand tot bushaltes, tramhaltes of metrohaltes waar op weekdays minimaal 2 bussen/metros/trams per uur stoppen tussen 07:00 en 20:00. In Bernheze is dat 1311 (meter)



2 Gezonde zorgzame gemeente

In Bernheze vinden we het belangrijk dat iedereen kan meedoen, mensen elkaar kennen en zorgdragen voor elkaar. Dit vraagt om zowel een zorgzame en sociale gemeenschap als om veerkrachtige inwoners. Om dit te bereiken zijn zowel collectieve voorzieningen nodig als individuele ondersteuning van onze inwoners.

2.1 Sociale en zorgzame gemeenschap

De sociale cohesie in Bernheze scoort redelijk tot goed. We zien echter in de laatste burgerpeiling een daling van een aantal indicatoren. Inwoners van Bernheze geven met een 7,66 een relatief hoog rapportcijfer voor de verbondenheid met de buurt (Noord-Brabant: 7,35).²⁰ 65% van de inwoners geeft aan dat men voor elkaar klaar staat. Dat is een forse afname van 8% ten opzichte van de vorige meting. Landelijk geldt dat 62% van de inwoners dit aangeeft. De meeste inwoners staan er niet onwelwillend tegenover om zich in de nabije toekomst in te zetten voor de leefbaarheid van de buurt (75%).²¹ Ook hier is een forse daling te zien van 9% ten opzichte van 2019. Het vraagt aandacht om de verbondenheid in onze gemeente te behouden.

Gevoelens van eenzaamheid komen bij 36% van de inwoners voor en ernstige eenzaamheid bij 8,4%.²² Dat is lager dan in andere delen van het land. We zien dat door de coronacrisis gevoelens van eenzaamheid worden versterkt. We hebben daarom een uitvoeringsplan eenzaamheid 2022 tot met 2023. Hierbij zetten we in op bewustwording en signaleren van eenzaamheid, deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en professionals om het gesprek aan te gaan over eenzaamheid en de taboe te doorbreken. Ook willen we het aanbod beter vindbaar en passend maken op de ondersteuningsvraag en er is een coördinatiefunctie eenzaamheid gecreëerd bij ONS welzijn.

Het aandeel vrijwilligers is hoog in Bernheze (35%) en is iets toegenomen in de periode van 2016 tot 2020.²³ Toch wordt het in de toekomst moeilijker om vrijwilligers te vinden door: de verhoging van de pensioenleeftijd, minder animo onder 40-minners, het consumeren van een hobby in plaats van actief bijdragen aan een vereniging en de complexer wordende regelgeving. Bernheze ondersteunt clubs in de vorm van meedenken tot subsidiëren. Voor de toekomst is en blijft het noodzakelijk clubs te ondersteunen bij de uitvoerende taken. Dat kan vaak technisch in de vorm van hulpmiddelen (automatiseren) of contractueel in afspraken met clubs en of aannemers (wie doet wat, tegen welke condities). Daarnaast kunnen we vanuit onze eigen kennis clubs adviseren hoe aan wet- en regelgeving te voldoen (informerende, adviseren, aanjagen), gezamenlijk organiseren of inkopen en werken aan een breed netwerk waar over en weer kennis en kunde uitgewisseld en ingezet wordt. Dat doen we onder andere via het Sportakkoord.

Cultuur/culturele voorzieningen

Voor inwoners van Bernheze is de afstand tot voorzieningen als musea en poppodia gemiddeld tot slecht te noemen.²⁴ Ook kent Bernheze niet veel monumenten per hoofd van de bevolking. Het aantal festivals per hoofd van de bevolking is daarentegen wel goed te noemen. We hebben veel vrijwilligersorganisaties die zich inzetten voor deelname en uitvoering van cultuuruitingen. Denk aan dans, muziek, heemkundekringen en gildes. Daarnaast zetten we in op cultuureducatie van jongeren. De meerwaarde van kunst vertaalt zich in de toename van het welzijn van inwoners door verfraaiing van de omgeving, het scheppen van levendigheid en het tegengaan van verrommeling. Maar ook in het vergroten van de leefbaarheid door grotere betrokkenheid en herkenbaarheid van de buurt en gemeente.

²⁰ Burgerpeiling 2019 Burgerpeiling

²¹ 2021 GGD gezondheidsmonitor

²² 2020 GGD gezondheidsmonitor

²³ 2020 Centraal bureau voor de

²⁴ statistiek



De coronacrisis heeft een forse impact gehad op de culturele sector. De gemeente kan een ondersteunende rol spelen bij het herstel van de sector en het ondersteunen van nieuwe initiatieven. Denk hierbij aan kunst in de openbare ruimte; mogelijkheden liggen hier bij kunst in openbare ruimte bij het bouwen van nieuwe woningen en het ondersteunen van culturele verenigingen en cultuuronderwijs.

Een aantal voorzieningen heeft behalve culturele ook recreatieve waarde. Denk aan Kasteel Heeswijk, De Kersouwe en de Kilsdonkse Molen. Zij dragen bij aan een aantrekkelijker imago van Bernheze en zijn onze publiekstrekkingen. In lijn met de huidige recreatievisie zou Bernheze vooral moeten blijven inzetten op zaken als bereikbaarheid en bekendheid van dit soort voorzieningen, en op de ontwikkeling hiervan zoals bijvoorbeeld de Abdij van Berne.

Een sterk verenigingsleven, voorzieningen om elkaar te ontmoeten en de eigen kracht van inwoners zijn belangrijk. Ze hebben een belangrijke sociale functie en zijn onlosmakelijk verbonden met de sociale cohesie binnen de kernen. Voorzieningen en verenigingen – en de activiteiten die daarbinnen plaatsvinden – dragen bij aan ontmoeting, het voorkomen van eenzaamheid, het versterken van sociale cohesie en zorgen voor binding van de inwoners met de eigen leefomgeving. Zij vormen de basis voor een sociale en zorgzame gemeente waar inwoners klaar staan voor elkaar en samen werken aan een leefbare buurt. In 2022 wordt de wenselijkheid van het aanpassen van het gemeenschapshuizenbeleid onderzocht.

2.2 Een inclusieve samenleving

Ondanks de sterke sociale samenhang in Bernheze zien we een toenemende mate van polarisatie. Er is grote weerstand bij vraagstukken rondom het plaatsen van nieuwe energiebronnen, het plaatsen van statushouders in onze gemeente en ook huisvesting van internationale medewerkers is niet onbesproken in de gemeenschap. Daarnaast wordt de kloof tussen arm en rijk en tussen groepen in de samenleving groter. Dit vertaalt zich onder meer in een concentratie van kwetsbare groepen en anderstaligen in bepaalde wijken met lage huren en koopprijzen. Ook de coronacrisis en daar bijhorende vaccinaties laten zien dat er in onze samenleving meer spanningen zijn dan voorheen. Ook op lokaal niveau zien we de toename van spanningen in de gemeenschap. Bijna één op de vijf inwoners (18%) van onze gemeente vindt het onprettig als er in hun buurt mensen wonen met andere normen en waarden.²⁵

Als medewerkers en bestuurders moeten we blijven werken aan de leefbaarheid, veiligheid en sociale samenhang in onze kernen. Het is belangrijk om alle verschillende groepen in onze samenleving zich thuis te laten voelen in Bernheze, of het nu gaat om afkomst, cultuur, opleidingsniveau, geslacht, leeftijd en zorgvraag (met name psychosociale kwetsbaarheid). Iedereen moet welkom zijn en het gevoel hebben erbij te horen. We werken aan een betere dienstverlening richting statushouders. In de nieuwe wet inburgering is het doel inburgeraars snel en volwaardig mee te laten doen in de Nederlandse maatschappij via integratie en (betaald) werk.

Daarbij is het belangrijk de inwoners nauw te betrekken en veel aandacht te hebben voor participatie bij complexe vraagstukken zoals onder andere de energietransitie, huisvesting en integratie van statushouders en internationale werknemers.

Armoede

Als men armoede ervaart, of dit nu economisch (schulden, financiële zorgen) is of sociaal (eenzaamheid, niet meekomen op arbeidsmarkt) is dit een belangrijke onderliggende oorzaak waardoor inwoners niet (volwaardig) deel kunnen nemen aan de samenleving. De preventie en aanpak van armoede is dan ook onderdeel van het bevorderen van een inclusieve samenleving.

²⁵ Veiligheidsmonitor 2021



In Bernheze heeft 7,7%²⁶ van de huishoudens het moeilijk om rond te komen. Dit is in vergelijking met het landelijk gemiddelde (12,7%) gunstiger. Bovendien is het gemiddeld besteedbaar inkomen in Bernheze per huishouden met € 51.600 hoger dan gemiddeld in Nederland, namelijk € 45.000.²⁷ 79% van de huishoudens in Bernheze heeft een direct beschikbaar vermogen van € 5.000. Dit is vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde.

Ook het percentage langdurige werkloosheid is met 0,5 % gemiddeld laag te noemen. We zien echter wel dat steeds minder inwoners vanuit de bijstand uitstromen naar betaald werk. Statushouders lijken in dit opzicht nog het meeste kans te maken om uit te stromen. Het aantal personen in de bijstand is gelijk aan het landelijk gemiddelde, maar we zien wel dat het aantal mensen in de algemene en bijzondere bijstand eind 2021 ten opzichte van 2020 is gestegen.

Armoede heeft vaak gevolgen op meerdere gebieden. Armoede zorgt bijvoorbeeld vaak voor minder kans op een opleiding, heeft betrekking op je woonsituatie maar ook je gezondheid. Daarnaast kunnen schaamte, sociaal isolement, eenzaamheid, stress en depressies een gevolg zijn van armoede.²⁸ In Bernheze wonen een gemiddeld aantal arme huishoudens (1,8%).²⁹ Bovendien zien we dat het leven door de stijgende inflatie steeds duurder wordt.

Bernheze kent een grote groep zelfstandigen (13,2%)³⁰ waarvan het onduidelijk is welk effect het wegvallen van overheidssteun na de coronamaatregelen gaat hebben. Het kan helpen om inzicht te krijgen in de problematiek van armoede en schulden door het gebruik van big data. Verder is het belangrijk om blijvend aandacht te hebben voor inwoners met schulden. Veel inwoners melden zich niet vanuit zichzelf voor hulp. Schuldenproblematiek kan leiden tot psychosociale problematiek en dakloosheid. Dat is vaak minder makkelijk oplosbaar. Hiervoor kunnen we gebruik maken van burgerinitiatieven met een netwerk in de samenleving. Ook kan de gemeente nog meer aandacht besteden aan preventie van armoede en niet mee kunnen in de samenleving in het algemeen.

Een specifieke vorm van armoede, die recent landelijk aandacht vraagt, is energiearmoede. Deze vorm wordt nader toegelicht in hoofdstuk 3 (Klimaatbestendig, biodivers en circulair).

2.3 Zorg

Onze inwoners zijn primair zelf verantwoordelijk voor hun gezondheid, hun gezin, hun ontwikkeling en meedoen in de samenleving. Tegelijkertijd zien we meer kwetsbare mensen in onze samenleving. Mensen die (tijdelijk) de regie over alledaagse problemen kwijt zijn en ondersteuning en/of hulp nodig hebben van anderen om mee te kunnen (blijven) doen in onze gemeente. We stimuleren hiervoor beroep te doen op de naaste omgeving, maar dit is niet voor iedereen haalbaar. Indien nodig moeten inwoners een beroep kunnen doen op ondersteuning vanuit de Jeugdwet, Participatiewet en Wet maatschappelijke ondersteuning. De uitvoering en betaalbaarheid van deze wetten staan echter onder druk.

De druk op professionele ondersteuning neemt steeds meer toe. Dit door een terugloop in mantelzorgers, toegenomen complexe problematiek en door de arbeidsmarkttekorten voor zorg en welzijn. Het percentage mantelzorgers in Bernheze dat aangeeft zwaar belast te zijn, is met 10% laag te noemen in vergelijking met andere gemeenten. Wel zien we dat, net als in de rest van Nederland, het percentage mantelzorgers

²⁶ TGGD gezondheidsmonitor 2021

²⁷ www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/05/inkomen-per-gemeente-en-wijk-2018

²⁸ www.armoedefonds.nl

²⁹ Percentage huishoudens met inkomen tot 105% van het sociale minimum ten opzichte van het totaal aantal huishoudens gedurende 4 jaar of langer

³⁰ Centraal bureau voor de statistiek



gestaag afneemt.³¹ Dit heeft onder meer te maken met een hogere pensioenleeftijd en de arbeidsparticipatie van vrouwen. De toename van complexe problematiek gaat gepaard met een grotere behoefte aan individuele ondersteuning. Hierdoor wordt de ruimte voor collectieve ondersteuning minder. Het is moeilijker zorg in te kopen en te leveren. De aanzuigende werking van het WMO-abonnementstarief komt hier nog eens bij.

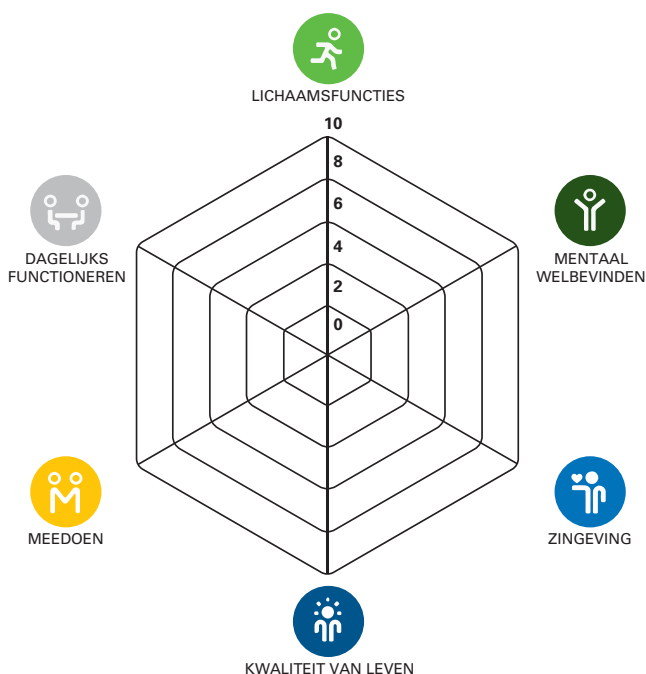
De druk op professionele ondersteuning en de financiële onzekerheid op landelijk niveau werkt vooral door in de jeugdhulp.³² Het verder decentraliseren van de Jeugdwet in combinatie met de grote tekorten in de Jeugdzorg (middelen en personeel) heeft effect buiten onze organisatie, bij de uitvoerende instanties, en op het eigen werk en niet op de laatste plaats op de hulp aan jeugdigen en hun omgeving zelf. Regionaal en lokaal worden afspraken gemaakt over de inkoop van specialistische jeugdhulp, preventieactiviteiten en afstemming tussen jeugdhulp en onderwijs. Deze (nieuwe) afspraken hebben consequenties voor de gemeentelijke processen jeugd en administratieve afhandeling. De gevolgen van de coronacrisis hebben ook invloed op het gebruik van de jeugdhulp. Er is een toename zichtbaar van geestelijke gezondheidsklachten. Het is nu nog onduidelijk wat de gevolgen van deze toename op de korte en lange termijn zijn.

Wegwijzer, de toegang tot het sociale domein, legt de basis voor de integrale benadering van hulpvragen en is daarmee een werkwijze om zo snel mogelijk onze inwoners vooruit te helpen met hun hulpvraag. Kijkend naar landelijke gemiddelde zien we dat we nagenoeg gelijk percentage jongeren met jeugdzorgvoorzieningen hebben in Bernheze (9%). Het aantal WMO-cliënten is per duizend inwoners lager dan gemiddeld in Nederland, respectievelijk 59 in Bernheze en gemiddeld 70 in Nederland. Tevens is onze gemiddelde uitgave zorgverzekeringswet met € 2.234 per inwoner relatief laag (gemiddeld in Nederland €2.200 – € 2.700).³³ In de praktijk is algemene stijging van zorgkosten zichtbaar.

2.4 Positieve gezondheid

Zoals hiervoor aangegeven, moeten inwoners die zorg nodig hebben een beroep kunnen doen op ondersteuning. Gezien de druk op de zorg en de voorzieningen zien wij juist kansen om meer met preventie aan de slag te gaan. Dit kunnen we doen vanuit het gedachtegoed van positieve gezondheid.³⁴ Positieve gezondheid stelt niet ziekte, maar een betekenisvol leven van mensen en de eigen regie hierop centraal. Positieve gezondheid gaat uit van een brede benadering waarbij het naast lichamelijke gezondheid eveneens om mentaal welbevinden, zingeving, het meedoen in de samenleving en de kwaliteit van het dagelijks leven gaat.

90% van de inwoners geeft aan regie te hebben over het eigen leven. Dit is iets lager dan gemiddeld in Nederland. Wel ervaren gemiddeld



³¹ GGD gezondheidsmonitor 2020

³² Het adviesbureau Andersson Elffers Felix (AEF) heeft in opdracht van het Rijk (ministeries van VWS, Financiën, BZK en JenV) en de VNG onderzocht of er structureel extra middelen nodig zijn voor de uitvoering van de Jeugdwet, en welke maatregelen er genomen kunnen worden om de kosten te verlagen (www.aef.nl/nieuws/onderzoek-structurele-middelen-jeugdhulp-gepubliceerd)

³³ Vektis, zorg in gemeenten

³⁴ Insitute for positive health. www.iph.nl



veel inwoners van Bernheze hun gezondheid als goed (82% tegenover 79% gemiddeld in Nederland). Bovendien ervaren relatief weinig inwoners stress (12% van de inwoners) en wordt er relatief weinig gerookt in Bernheze. In Bernheze hebben in vergelijking met andere gemeenten weinig mensen obesitas (12%, BMI 30+) maar is het percentage inwoners met overgewicht gemiddeld (49% BMI, 25+).³⁵ Wel zijn er in Bernheze iets meer dan landelijk overmatige drinkers.

Gezondheid vormt steeds meer een maatschappelijke opgave voor gemeenten. Een gezonde levensstijl kan helpen bij het voorkomen van gezondheidsklachten en het doen van een beroep op voorzieningen van WMO en Jeugdzorg. Bernheze kan hieraan bijdragen door het bieden van ruimte om buiten te sporten en te bewegen en het bieden van programma's voor het bevorderen van een gezonde leefstijl. Bovendien is bij het ophalen van ambities en doelen voor de omgevingsvisie het thema gezondheid nadrukkelijk naar voren gekomen als een belangrijke opgave om als gemeente hieraan te werken.

2.5 Sport en Bewegen

In Bernheze voldoet 50% van de inwoners aan de beweegrichtlijnen³⁶, dit is gemiddeld in Nederland. Het aandeel inwoners dat lid is van een sportvereniging is hoog. 22% van de mannen en 13% van de vrouwen is aangesloten bij een sportvereniging.³⁷ De gemeente Bernheze geeft per inwoner minder dan gemiddeld uit aan sport, cultuur en recreatie, respectievelijk € 183 per inwoner in Bernheze versus € 256 per inwoner gemiddeld in Noord-Brabant.

Sport wordt steeds meer een belangrijk maatschappelijk fenomeen. Sporten gaat niet meer alleen over spel en ontspanning maar wordt gelinkt aan overgewicht, 'leefstijlziekten' (onder andere diabetes type 2 en cardiovasculaire aandoeningen) en de (re)socialisatie en maatschappelijke integratie van kwetsbare groepen. Mensen sporten steeds vaker ongeorganiseerd, wat ook effect heeft op het aantal vrijwilligers voor sportverenigingen en het gebruik van de openbare ruimte. Voor Bernheze betekent dit meebewegen met de veranderingen in vraag en aanbod binnen de sportsector door het planologische ruimte bieden zowel aan georganiseerd als ongeorganiseerde sport. Kijken naar, mogelijk aanvullende (financiële) ondersteuning voor sportverenigingen en het faciliteren van voldoende aanbod van gemeentelijke sportaccommodaties.

2.6 Onderwijs

Scholen zijn in Bernheze goed bereikbaar en toegankelijk. De kinderen in Bernheze kunnen gemiddeld binnen één kilometer van hun woning naar een basisschool. Dat is vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde. Uit de burgerpeiling blijkt dat 88% van de inwoners tevreden is over de nabijheid van basisonderwijs. Hetzelfde geldt voor de bereikbaarheid van middelbare scholen, deze is met een gemiddelde afstand van 2,2 kilometer gemiddeld te noemen.³⁸ Als we kijken naar het doorlopen van het onderwijs en behalen van diploma's zien we dat een gemiddeld aantal scholieren niet in één keer hun diploma haalt of zonder diploma de school verlaat. 95% haalt onvertraagd hun diploma.³⁹ Wel zien we dat er relatief weinig leerlingen laagopgeleid zijn, namelijk 31%.⁴⁰

We zorgen ervoor dat elke kern van Bernheze in ieder geval één schoolgebouw heeft. Waar mogelijk is dit schoolgebouw een integraal kindcentrum (IKC). In sommige kernen is door krimp van de leerlingenaantallen

³⁵ GGD gezondheidsmonitor 2020

³⁶ GGD gezondheidsmonitor 2020

³⁷ NOC NSF – Waar staat je gemeente

³⁸ Centraal bureau voor de statistiek

³⁹ DUO

⁴⁰ Centraal bureau voor de statistiek



leegstand in de school ontstaan. Op kernniveau kijken we samen met het schoolbestuur naar de wens van de ouders voor de omvang van de schoolgebouwen en de verdeling over de betreffende kern. Soms leidt dit tot samenwerking van scholen in één gebouw.

Passend onderwijs is een landelijke ambitie om kinderen zoveel mogelijk op te nemen in het reguliere onderwijs. Soms is er meer nodig om aan de onderwijsvraag van leerlingen te kunnen voldoen. In dat geval kijkt het samenwerkingsverband passend onderwijs (van het basis- of voortgezet onderwijs) welke ondersteuning nodig is. We zien dat dit echter in de praktijk stukt. Hierbij is de huidige financieringsvorm tevens complex.

2.7 Digitalisering en informatisering

De verschuiving van een analoge naar een digitale samenleving is een onafwendbaar proces. We leven inmiddels in een digitale samenleving waarin elk aspect van ons leven sterk wordt beïnvloed door digitalisering: onze communicatie en sociale contacten, de manier waarop we werken en leren, hoe we onze gezondheid op peil houden en hoe we deelnemen aan bestuurlijke, economische en maatschappelijke processen.

De technische mogelijkheden zijn zowel in de kernen als in het buitengebied aanwezig; 100% van de woningen in Bernheze kunnen zonder veel inspanning direct aangesloten worden op glasvezelkabel.⁴¹ Naast technische randvoorwaarden vraagt dit van onze inwoners dat zij digitaal vaardig en digitaal bewust zijn. Dat zij weten wat de kansen en bedreigingen hiervan zijn en dat zij in het dagelijks leven kunnen blijven meedoen in de digitale samenleving. Voor veel mensen is het gebruik van digitale technieken (nog) niet vanzelfsprekend. Waar mogelijk moeten we initiatieven voor het versterken van de digitale vaardigheden van onze inwoners stimuleren en faciliteren.

Ook voor de dienstverlening van onze eigen organisatie is het belangrijk om rekening te houden met de (digitale) vaardigheden van onze inwoners. De huidige digitale dienstverlening wordt door onze inwoners gewaardeerd met een 6,9. Gemiddeld in Nederland is dat een 7,0.⁴² Wel zien wij dat er relatief weinig DigiD transacties zijn in Bernheze. Er liggen dus kansen om onze digitale dienstverlening te versterken. Uit onderzoeken blijkt tevens dat het voor inwoners vaak lastig is om zaken te doen met een overheid.⁴³ Dat vraagt om goed naar onze dienstverlening te kijken; kijken waar het makkelijk, sneller, betrouwbaarder en efficiënter kan. En tegelijkertijd intensiever te gaan werken aan een vangnet zodat de ook minder digitaal vaardige inwoners met ons in contact komen. Hierbij kijken we niet enkel naar de digitale vaardigheden, maar naar de vaardigheden in het algemeen. Denk aan laaggeletterdheid en lage rekenvaardigheid.

⁴¹ TStratix - Glaskaart

⁴² Burgerpeiling 2021

⁴³ WRR (2017) Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid



3 Klimaatbestendig, biodivers en circulair

Ons klimaat is aan het veranderen. Wij hebben hier als mensen de hand in gehad en hebben de gezamenlijke verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat we het klimaat in de toekomst leefbaar houden en dat inwoners fijn en gezond kunnen blijven wonen en leven in leefbare kernen en een vitaal buitengebied. Klimaatadaptatie, biodiversiteit en de energietransitie zijn belangrijke thema's voor de gemeente Bernheze. Deze thema's zullen echter ook in regioverband meer aandacht moeten krijgen. In dit hoofdstuk beschrijven we vooral de oplossingsrichtingen die binnen de invloedsferen van onze gemeente liggen.

3.1 Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert. De snelheid en hevigheid van deze verandering neemt in de aankomende jaren verder toe. De strijd is niet meer alleen tegen het water door de stijgende zeespiegel en overvloedige regenval. We hebben ook opgaven om droogte en hittestress tegen te gaan. Met name hittestress heeft een negatieve invloed op gezondheid en welzijn van onze inwoners.

Voor een klimaatadaptieve gemeente is het belangrijk dat een groot percentage van het totale grondoppervlakte groen of blauw (water) is. Van de totale grondoppervlakte van de gemeente Bernheze is 37,7% groen. Dit wil zeggen: bedekt met bomen, struiken of gras. Dat is relatief laag in vergelijking met andere gemeenten. Desondanks is de gemiddelde temperatuur van het grondoppervlakte vergelijkbaar met de rest van Nederland en is er op warme dagen weinig kans op hittestress. De kans dat een huis of gebouw overstroomt bij ernstig regenval is 22%.⁴⁴ In vergelijking met andere gemeenten is dit niet hoog maar met toekomstige (klimaat)verwachtingen is dit wel een punt van aandacht. Plekken in onze kernen lopen risico op waterschade en dat er straten onbegaanbaar worden voor verkeer. Daarnaast kampt Bernheze, in vergelijking met andere gemeenten, met veel verdroging. Het waterschap wil derhalve het de grondwaterpeil verhogen en meer water opslaan.

Klimaatadaptatie vraagt om een integrale wijze van denken en aanpassen van onze dorpen, steden en buitengebieden aan het veranderende klimaat. Klimaat is een thema wat meegenomen wordt in al onze beleidsontwikkelingen; vooral bij ruimtelijke ordening, bij bouwen en wonen, de energietransitie, maar eveneens bij het sociale domein. Daarvoor is het nodig om een integrale visie op wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingen te formuleren. Zo zorgen we ervoor dat we inzicht krijgen in de grootste knelpunten in Bernheze en dat we bij elke nieuwe ontwikkeling of reconstructie rekening houden met het veranderende klimaat en ons ontwerp daarop aanpassen. Daarbij is het belangrijk deel te nemen aan het watersamenwerkingsverband As50+ en RNOB waardoor we kosten besparen en kennis delen.

We zijn al bezig met het werken aan onze klimaatadaptatie. Zo stellen we op dit moment, via de recent vastgestelde hemelwaterverordening, al nieuwe en hogere eisen aan onze inwoners op het gebied van waterberging en hebben we recent een duurzaamheidsakkoord gesloten met woningbouwcoöperaties, inclusief klimaatadaptatie.

We voorzien dat het thema klimaatadaptatie de komende jaren veel van onze ambtelijke organisatie gaat vragen. Deze ambities en werkzaamheden zijn nog niet financieel vertaald in de meerjarenbegroting. Hierbij kan mede gekeken worden naar subsidiemogelijkheden, maar dit gaat naar verwachting niet toereikend zijn. Werken aan het thema klimaatadaptatie zal gepaard moeten gaan met het reserveren van financiële middelen in de gemeentelijke begroting.

⁴⁴ Nationale monitor duurzame gemeenten 2021



3.2 Biodiversiteit

Biodiversiteit is van belang, zowel voor de natuur als voor onze maatschappij en economie. Een hoge biodiversiteit komt het ecosysteem ten goede door een robuust karakter die minder vatbaar is voor klimaatverandering en andere drukfactoren. Een biodiverse natuur kan door haar ecosysteemdiensten worden gezien als een natuurlijk kapitaal, bijvoorbeeld door bestuiving van vele gewassen, bijdrage aan mentale gezondheid en een plek om te bewegen en te ontmoeten.

Bernheze kent een diversiteit aan natuurwaarden, zoals de Maashorst, de wijstgronden, houtwallen, lanen, zandwegen en het beekdalnatuur. Maar de kwaliteit hiervan staat onder druk door onder meer luchtverontreiniging, slechte waterkwaliteit en intensief landbouwkundig gebruik. Doordat in sommige delen van Bernheze het riool en de regenwaterafvoer nog niet gescheiden wordt, krijgt onder meer de Aa nog steeds rioolwater te verwerken. Tegelijkertijd zien we, mede door verstening (bebouwing en verharding) van de openbare ruimte en tuinen, een afname in de biodiversiteit. Bernheze scoort slecht op het gebied van biodiversiteit. In een periode van tien jaar zijn 370 soorten en 25 bedreigde soorten waargenomen in Bernheze.⁴⁵ Dit is weinig. Daarnaast is een gemiddeld tot groot percentage van de grondoppervlakte verhard, namelijk 8,5%.⁴⁶ Tot slot is in de laatste decennia het bosareaal flink gekrompen.

Kleinschalige natuur in de kernen zoals de waterlopen, perceelranden maar ook de bermen draagt bij aan de biodiversiteit. Met ecologisch beheer en het vermijden van bestrijdingsmiddelen en kunstmest in het openbaar groen en de pachtgronden, voorkomen we de verdere afname aan insecten, bijen en vlinders op gemeentegronden. Ook door verstening (bebouwing en verharding) van de openbare ruimte en tuinen zien we een afname in de biodiversiteit. Tevens gaat de verandering van het klimaat effect hebben op de toename van plaagdieren. Je kunt hierbij onder meer denken aan de eikenprocessierupsen maar ook een toename van het aantal teken.

3.3 Energietransitie

Opwekking duurzame energie

Met de Regionale Energiestrategie (RES) hebben we ons het doel gesteld om in 2050 een energieneutrale regio te zijn. Hiervoor is het noodzakelijk duurzame energie op te wekken via zonnenvelden en windmolens. Om ons tussendoel in 2030 te halen, moeten we uiterlijk in 2025 hiervoor vergunningen verleend hebben. Daarvoor is het nodig zoekgebieden aan te wijzen. We hebben als gemeente al beleid voor zonne-energie. Voor windenergie moeten zowel de locaties als het beleid nog worden vastgesteld. Voor 1 maart 2023 dienen wij hier concrete plannen voor te hebben als gemeente. Er ligt dus op korte termijn een opgave om keuzes te maken voor een goede energiemix (wind en zon) en daarmee behalen van onze doelstellingen in de RES.

Verduurzamingwoningvoorraad

Gemiddeld verbruiken huishoudens in Bernheze per jaar 1.680m³ gas en 3.530kwh elektra.⁴⁷ Beide zijn de afgelopen jaren afgenomen, maar het verbruik blijft hoog in vergelijking met andere gemeenten. 11% van de huizen heeft een energielabel E of hoger.⁴⁸ Relatief weinig woningen in Bernheze (7,8%) maken gebruik van hernieuwbare energie, ook wel duurzame of groene energie genoemd. Gemiddeld in Noord-Brabant is dat 9,1%. Daar staat tegenover dat in Bernheze relatief veel woningen zonnepanelen heeft. In Bernheze heeft 20,7% van de woningen zonnepanelen. Gemiddeld in Noord-Brabant is dat 16,7%.⁴⁹

⁴⁵ Nationale databank Flora en Fauna

⁴⁶ Nationale monitor duurzame gemeenten 2021

⁴⁷ Centraal bureau voor de statistiek

⁴⁸ RVO

⁴⁹ Klimaatmonitor



Regionale doelstelling is om in 2050 aardgasloos te zijn. Om deze doelstelling te halen, moeten we voor 2030 keuzes maken welke wijken we aanwijzen als startwijken. Het gasloos maken van wijken heeft de nodige impact achter de voordeur en is daarmee niet enkel een 'technische' aangelegenheid. Dit vraagt een investering in goede en gerichte communicatie in de startwijken.

Energiearmoede

In Bernheze kampt 4,9% van de huishoudens met energiearmoede.⁵⁰ Energiearmoede betreft huishoudens met enerzijds een laag inkomen en anderzijds óf hoge energiekosten óf een woning met een relatief lage energetische kwaliteit. Energiearmoede neemt steeds meer toe. De overheid verhoogt stapsgewijs de belasting op gasgebruik voor het stimuleren van gedragsverandering. Voor huishoudens met energiearmoede is het lastig om de huidige energierekening te betalen en daarnaast nog financieel bij te dragen aan de energietransitie. Op basis van big data is vastgesteld dat er eind 2021 zeker 660 koopwoningeigenaren in Bernheze zijn met een verhoogd risico op schulden die als gevolg van stijgende energieprijzen in geldproblemen komen. Hetzelfde geldt voor ruim 1.000 huurders. De gemeente kan ondersteuning bieden om de verduurzaming van de woningvoorraad te bevorderen. Dit kan bijvoorbeeld met waardebonnen voor energieadvies en energiebesparende maatregelen en/of door woningcorporaties aan te sporen hun bezit te verduurzamen. Ook het faciliteren van subsidieregelingen of alternatieve leenvormen kan hierin uitkomst bieden.

Recent zijn er in Bernheze een aantal projecten gestart, gericht op woningeigenaren met een kleine portemonnee rondom het toepassen van kleine energiebesparende maatregelen. Met kleine energiebesparende maatregelen kan al veel bespaard worden (CO₂ en energielasten) en op deze manier maakt de doelgroep laagdrempelig kennis met energiebesparing. Bovendien heeft de Rijksoverheid in oktober 2021 bekend gemaakt dat gemeenten vanwege de fors gestegen energieprijzen begin 2022 een bijdrage energiearmoede ontvangen. Dit budget moet worden ingezet om huishoudens met energiearmoede direct te ondersteunen. Hiertoe wordt de samenwerking met het sociaal domein en partners zoals woningcorporaties opgezocht.

Elektrisch vervoer

Om het gebruik van elektrische voertuigen te stimuleren, moet het aanbod van elektrische laadpalen in Bernheze worden vergroot. We nemen daarvoor onder andere deel aan de collectieve concessie van samenwerkingsregio RAL Zuid (Limburg en Noord-Brabant) waarbinnen publieke laadpalen op basis van aanvragen én prognoses worden geplaatst. We hebben hierbij een streven van 247 laadpalen in Bernheze voor 2030. Naast de plaatsing op basis van aanvragen en prognoses, nemen we publieke laadpalen mee in de ontwerpfase van nieuwbouwwijken en wijzen we strategische locaties aan. Bernheze heeft hiervoor in 2021 het beleid voor publieke laadpalen voor elektrische personenvoertuigen vastgesteld (Laadvisie en Plaatsingsbeleid).

3.4 100% circulair in 2050

De gemeente streeft naar 100% circulair in 2050. Dit vraagt inzet op diverse beleidsterreinen zoals ons afvalbeleid, landbouwbeleid en bouwbeleid. Zo moeten keuzes worden gemaakt voor circulair bouwen en het toepassen van herbruikbare materialen. We zien tegelijkertijd een ontwikkeling van biobased bouwmaterialen. Dat biedt mogelijk kansen voor nieuwe verdienmodellen in het buitengebied. Bovendien is een transitie naar kringlooplandbouw gewenst. Voor veel van deze ontwikkelingen zijn we mede afhankelijk van nationale regelgeving. Wel is er de mogelijkheid om in te zetten op pilotprojecten en het stimuleren van koplopers in dit gebied.

⁵⁰ www.tno.nl/nl/aandachtsgebieden/energietransitie/roadmaps/systeemtransitie/de-sociale-aspecten-van-de-energietransitie/energiearmoede/



Als we kijken naar het afvalbeleid in de gemeente Bernheze zien we dat het scheiden van afval steeds beter gaat. Het scheidingspercentage voor fijn huishoudelijk restafval is 75% en voor grof huishoudelijk restafval is dit 83%. Vooral fijn huishoudelijk restafval laat een sterke stijging zien en was in 2014 slechts 57%. De hoeveelheid huishoudelijk restafval bedroeg in 2019 68,3 kilo per inwoner.⁵¹

We hebben ons het doel van 30 kilo restafval per inwoner per jaar in 2025 gesteld. Hiervoor is het nodig om met onze partners in de afvalketen te kijken waar we slimmer samen kunnen werken om daarnaast kosten te verlagen. Het verwerken van afval is namelijk duurder geworden. Er moeten extra keuzes gemaakt worden om het afval nog beter te scheiden. Hierbij kan gedacht worden aan het inzamelen met betaalde zakken. Dit gebeurt in de gemeenten Land van Cuijk en Boekel. Een andere optie is door de tarieven voor het restafval te verhogen. Het afval- en grondstoffenbeleid vraagt om een actualisatie om het doel van 30 kilo restafval in 2025 te behalen.

3.5 Kwaliteit lucht, bodem, water

De luchtkwaliteit in onze gemeente is over het algemeen matig tot slecht. De emissies (gedeeld door het aantal inwoners) van fijnstof, koolstofdioxide, stikstofoxiden, ammoniak en NMVOS zijn allemaal hoog. De concentraties laten over de afgelopen jaren wel een verbetering zien. De concentratie fijnstof is relatief laag, terwijl de concentratie van ozon en stikstofoxiden hoog is.⁵²

Als we kijken naar de waterkwaliteit zien we dat de emissies van fosfor en stikstof in het oppervlaktewater (per hectare) erg hoog zijn.⁵³ Fosfaat en stikstof kan bij te hoge concentraties leiden tot sterke groei van algen en de vermindering van het zuurstofgehalte in het water. Uiteindelijk kunnen hierdoor vissen en andere organismen doodgaan.

Er zijn bovendien relatief veel verontreinigde stoffen in het water aanwezig. De kwaliteit van de waterflora, visstand en macrofauna is erg goed in de gemeente.⁵⁴ In natuurgebieden worden idealiter alle aanwezige voedingsstoffen in een gesloten kringloop gebruikt en is er een balans in de aan- en afvoer van voedingsstoffen. Een kleine verhoging van de aanwezige voedingsstoffen kan door ecosystemen worden opgenomen. Een grotere hoeveelheid leidt echter tot een verstoring van het natuurlijke evenwicht. Een deel van de extra voedingsstoffen komt op natuurgebieden terecht via de luchtemissies van bijvoorbeeld ammoniak en stikstofoxiden of door vermesting door het afspoelen in oppervlaktewater en grondwater. De depositie van stikstof per hectare is erg hoog, namelijk 2.664. Daarnaast is er een humane spoedlocatie in de gemeente en geen ecologische spoedlocatie.

Het is een uitdaging om de kwaliteit van lucht, water en bodem te waarborgen. Zeker ook omdat de komende jaren steeds meer taken vanuit het Rijk en provincie onze kant opkomen. We hebben hiervoor te weinig capaciteit en expertise in onze organisatie. De keuze zal moeten worden gemaakt om hiervoor zelf expertise aan te trekken of deze taken uit te besteden aan de Omgevingsdienst of derden.

⁵¹ Afvalmonitor - CBS Nationale monitor

⁵² duurzame gemeenten 2021 Nationale monitor

⁵³ duurzame gemeenten 2021 Informatiehuis

⁵⁴ water



4 Duurzame landbouw en economie

De landbouw is een belangrijke economische drager voor gemeente Bernheze. Agrarische bedrijven hebben een bijzondere positie binnen onze gemeente. Dat is altijd zo geweest en dat blijft ook in de toekomst zo. Het toekomstperspectief voor veel agrarische ondernemers verandert onder invloed van steeds strenger wordende regelgeving. We moeten met elkaar op zoek gaan naar nieuwe kansrijke businessmodellen en andere economische dragers.

4.1 Transitie buitengebied

De transitie in de landbouw is niet nieuw en is een langdurig proces. We zien dat de kenmerkende veestallen langzamerhand verdwijnen uit het landschap. De gemeente ontvangt steeds meer sloopaanvragen en aanvragen voor functieverandering van veeteeltbedrijven. Zo zijn er nu dertien agrariërs die deelnemen aan de warme sanering, met nog eens dertig bedrijven zijn verkennende gesprekken. In 2024 moeten onze agrariërs een keuzes gemaakt hebben om hun onderneming door te zetten, te transformeren of te stoppen. We verwachten dan ook de komende jaren nog veel (aan)vragen vanuit deze agrarische ondernemers. Dit vraagt de nodige capaciteit van onze organisatie.

Het buitengebied zoals we dat van oudsher kennen, is aan verandering onderhevig. Vanuit de maatschappij ontstaat steeds meer druk op de landbouwsector vanuit opvattingen uit de samenleving over stikstof en andere emissies, risico op zoönose en de gevolgen voor de klimaatverandering. De kleinschalige agrarische ondernemer verdwijnt terwijl grote bedrijven willen groeien om de extra benodigde investeringen rendabel te kunnen uitvoeren door strengere regelgeving. Tegelijkertijd zien we kleinschalige biologische landbouw, voedselbossen en kringlooplandbouw ontstaan en zien we ook een andere manier van telen. De vraag naar vleesvervangers en meer biodiverse en natuurinclusieve landbouw neemt toe. Onder andere voedselbossen en boerderijen, waar inwoners samen eigenaar zijn van het bedrijf en hun eigen voedsel produceren, zijn populair. Er wordt steeds meer ingezet op lokale afzet waarbij inwoners en horeca rechtstreeks voedsel afnemen van de lokale boer. Bovendien zien we nieuwe verdienmodellen ontstaan, zoals onder andere het telen van biobased materialen voor de bouwsector.

De druk op het grondgebied in het buitengebied is groot. Er ligt een grote opgave vanuit de energietransitie als het gaat om de opwekking van duurzame energie. Wind- en zonneparken vragen veel ruimte. Ook neemt de vraag naar huisvesting van internationale werknemers in het buitengebied toe. Al deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de inrichting, uitstraling en gebruik van ons buitengebied. Stallen verdwijnen en er ontstaan nieuwe woon- en werkfuncties in het buitengebied. Ook ontstaan diverse recreatieve nevenfuncties. Het is van belang dat we bij deze veranderingen oog hebben voor de kwaliteit, de beleving en de uitstraling van ons landschap. Erfgoed en de cultuurhistorisch structuren als zandwegen en houtwallen zijn een wezenlijk kenmerk van een hoogwaardig landschap. Daarbij biedt erfgoed kansen voor nieuwe economische dragers in het buitengebied.

Nieuwe functies in het buitengebied hebben gevolgen voor de verkeersstromen in het buitengebied. Naast landbouwwerktuigen komt er steeds meer woon-werk en recreatief verkeer in het buitengebied. De huidige landwegen in het buitengebied zijn hier nu echter niet op toegerust. De infrastructuur of het gebruik ervan zal hierop moeten worden aangepast. Door een aantal wegen in het buitengebied opnieuw in te richten, met extra aandacht voor langzaam verkeer, kan het buitengebied beter bereikbaar worden voor het nieuwe gebruik en ontstaan betere verbindingen tussen de kernen.

Leegstaande agrarische bebouwing (VAB's) is onwenselijk. Het landschap verloedert en ondermijnende activiteiten liggen op de loer. VAB's kunnen andere functies krijgen of worden afgebroken (VAB-regeling). Het is belangrijk de dialoog met de ondernemers, de omgeving en maatschappelijke partners te zoeken



met de mogelijkheid tot maatwerkoplossingen. Voor het managen en begeleiden van de transitie in het buitengebied is het noodzakelijk een gemeentelijk ondersteuningsteam aan te stellen.

Nieuwe economische dragers in het buitengebied

De agrarische ondernemer vormt een substantieel onderdeel van het economisch profiel van Bernheze. Zo is 11,9% van het aantal bedrijven in Bernheze een landbouwbedrijf. In de provincie Noord-Brabant is dat gemiddeld 4,7%.⁵⁵ Dat juist deze sector in transitie is, zorgt dit ervoor dat we als Bernheze komende jaren op zoek moeten naar nieuwe economische dragers, juist in het buitengebied. Hier spelen innovatie, beleving, educatie en verbinding tussen de kernen en het buitengebied een grote rol.

4.2 Werkgelegenheid en bedrijvigheid

Naast landbouw zien we dat de gemeente Bernheze vooral een woon- en leeffunctie heeft. Dit is terug te zien in de lage werkgelegenheidsfunctie. Per 1.000 inwoners telt Bernheze 583 banen terwijl dat in Noord-Brabant gemiddeld 810 is.⁵⁶ Tegelijkertijd zien we dat een relatief hoog aantal inwoners (81%) een vast dienstverband heeft. Hieruit kunnen we concluderen dat Bernheze zelf geen grote werkgelegenheidsfunctie biedt, maar in de omgeving voldoende werkgelegenheid aanwezig is. Goede mobiliteitsverbindingen vanuit Bernheze zijn hiervoor van belang. Wel is enige werkgelegenheid en economische ontwikkeling essentieel voor de leefbaarheid in Bernheze.

In Bernheze heeft iedere kern één of meerdere kleinere bedrijventerreinen. Deze zijn belangrijk voor de werkgelegenheid; ze zorgen voor reuring en ondersteunen in de vorm van sponsoring het lokale verenigingsleven. Daarmee leveren ze een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid van de kernen. Veel bedrijven hebben een goede binding met de verschillende kernen. Voor een duurzame economische ontwikkeling van Bernheze is het belangrijk om nieuwe bedrijven een kans te geven en doorgroei van bestaande bedrijven mogelijk te maken. Voor bedrijventerrein Heesch-West worden de komende jaren kavels uitgegeven en wordt het terrein ingericht.

De groei van de economie is ondersteunend aan het bereiken van onze doelen op het gebied van energie, transitie landbouw, klimaatadaptatie, gezondheid en biodiversiteit. De focus op welvaart vanuit economisch perspectief begint te verschuiven naar brede welvaart. Waarbij juist de balans tussen de verschillende maatschappelijke waarden en opgaven worden bekeken, waarbij economische ontwikkeling een aspect is. Ook voor onze gemeente betekent dat economische ontwikkeling vooral bijdraagt aan het realiseren van andere maatschappelijke opgaven, zoals transitie landbouw of leefbaarheid in de kernen.

⁵⁵ LISA Centraal Bureau voor de
⁵⁶ Statistiek



5 Een weerbare en veilige samenleving

Een veilige woonomgeving is een belangrijke voorwaarde voor prettig wonen en leven in Bernheze. Waar criminaliteit zich vroeger voornamelijk concentreerde in de grote steden, zien we tegenwoordig ook juist in 'landelijke' gemeenten als Bernheze een toename van ondermijnende activiteiten. Dit vraagt om versterking van de weerbaarheid van zowel onze inwoners als onze gemeentelijke organisatie en bestuur.

5.1 Ondermijning van het gezag

Ondermijning is een gevolg van veel verschillende vormen van criminaliteit, waarbij de grenzen tussen de bovenwereld (de 'gewone' maatschappij) en de onderwereld (criminelen) vervagen. Criminelen maken voor hun illegale activiteiten gebruik van legale bedrijven en diensten. Zij hebben daarbij medewerking nodig van bijvoorbeeld makelaars, autoverhuurbedrijven, administratiekantoren en notarissen. Maar ook van de gemeente in de vorm van vergunningen, inschrijving in de gemeentelijke basisregistratie en subsidies. Dit leidt tot oneerlijke concurrentie en het ontstaan van machtsposities met witgewassen geld en daarmee ontwrichting van de maatschappij.

Om zicht te krijgen op ondermijning is het noodzakelijk dat we als overheid toezien op de naleving van wet- en regelgeving, waaronder de Wet Bibob en alert zijn op signalen. Dit vraagt om een verbetering van onze informatiepositie zodat we een beter beeld krijgen van wat er speelt en gerichtere vervolgstappen kunnen zetten in de strijd tegen ondermijning. Hiervoor is bewustwording en een goede interne afstemming nodig tussen de verschillende afdelingen, en tevens samenwerking met externe partners nodig zoals Openbaar Ministerie (OM), de politie, omgevingsdienst en de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (ISZW).

Door een integrale benadering en verbinding te zoeken met andere disciplines binnen onze gemeente, zoals bijvoorbeeld de transitie landbouw, kan ondermijning ook preventief worden aangepakt. Doordat agrariërs stoppen met hun bedrijf, komen stallen leeg te staan. Leegstaande stallen met weinig toezicht zijn aantrekkelijk voor criminelen. Tegelijkertijd is voor mensen die leven in armoede de verleiding groot om hun stallen te verhuren. Een schone en verzorgde omgeving waar de overheid zichtbaar aanwezig is en het contact tussen inwoners en overheid goed is, is minder aantrekkelijk voor ondermijnende activiteiten.

Om het buitengebied veiliger en weerbaarder te maken, is het actieplan ondermijning buitengebied 2021-2023 vastgesteld. Dit plan heeft als doel om meer zicht te krijgen op en verbinding te leggen met hetgeen zich afspeelt in het buitengebied en om structurele vitalisering van risicovolle locaties te stimuleren.

Vertrouwen in de overheid en weerbare organisatie

Om signalen van ondermijning te herkennen en daarop adequaat te reageren, is bewustwording belangrijk. Dit geldt zowel binnen onze organisatie als voor onze inwoners. Het is belangrijk dat inwoners weten wat de mogelijke risico's zijn, waar ze op kunnen letten en 'niet-pluis-gevoelens' melden bij de autoriteiten.

Inwoners geven vaker aan boos te worden (39%) dan bang (15%) als ze ongewenst gedrag of illegale activiteiten signaleren. Maar veel inwoners reageren niet, omdat ze zich er niet aan storen, het door de vingers zien, zich er niet mee willen bemoeien of bang zijn voor tegenacties.⁵⁷ Zo spreken onze inwoners minder snel mensen aan op gedrag en melden ze het minder vaak bij de autoriteiten.

⁵⁷ Veiligheidsmonitor 2021



Meldingsbereidheid hangt samen met het vertrouwen dat inwoners hebben in de autoriteiten zoals gemeente en politie. Het vertrouwen in de overheid en instanties is afnemend. Het vertrouwen in de wijze waarop de gemeente wordt bestuurd is afgenomen van 35% in 2019 naar 27% in 2021.⁵⁸ De inzet van politie krijgt in 2021 een 6,3 als rapportcijfer terwijl dat bij de vorige meting nog een 6,8 was.

Landelijke sentiment rondom de Toeslagenaffaire en de coronacrisis stralen ook af op de lokale politiek. Daarnaast is het vertrouwen in de lokale politiek afhankelijk van ervaringen die inwoners met de overheid hebben op andere beleidsvelden. Heeft een inwoner slechte ervaringen met de gemeente bij bijvoorbeeld het aanvragen van een omgevingsvergunning of een bezoek aan de gemeentebalie, dan gaat deze inwoner ook niet 'samen' met de gemeente optrekken tegen 'criminelen'. Vertrouwen van de inwoners en ondernemers in de gemeente is dus een opgave voor alle teams in het gemeentehuis en het bestuur. Door adequaat te reageren op meldingen en inwoners te ondersteunen bij initiatieven, kunnen we onze zichtbaarheid en geloofwaardigheid als overheid vergroten.

Tegelijkertijd is het belangrijk om aandacht te hebben voor de weerbaarheid van onze eigen ambtelijke organisatie en bestuur. We zien dat bedreiging en intimidatie toeneemt. Terugkijkend op belangrijke politieke beslissingen als grootschalige huisvesting van asielzoekers en arbeidsmigranten, de locatie van zonneparken en windmolens of de coronamaatregelen. Om weerbaar te zijn als organisatie, is het van belang dat we als overheid doen waar we voor staan en het besluitvormingsproces integer en transparant verloopt. Daarbij is het essentieel dat eenieder op een veilige manier zijn werkzaamheden kan verrichten.

5.2 Veiligheid & criminaliteit

Iedere vier jaar houden we een brede enquête naar de veiligheid en leefbaarheid in onze gemeente. Begin 2020 is deze enquête specifiek gehouden in het buitengebied. In het najaar van 2021 is de gemeente brede enquête gehouden. Tijdens deze meting is een aantal vragen opgenomen om de mening van de inwoners in kaart te brengen over actuele thema's zoals: maatschappelijk onbehagen, ondermijning en illegale activiteiten en internetcriminaliteit. Het veiligheidsgevoel in Bernheze is redelijk constant met een rapportcijfer 7,8.⁵⁹

We zien dat er relatief weinig criminaliteit is in Bernheze. Zo is het aantal gemelde misdrijven lager dan gemiddeld in Noord-Brabant. Het gaat hierbij om 81 meldingen per 1000 inwoners in Bernheze tegenover 111 meldingen per 1000 inwoners gemiddeld in de provincie Noord-Brabant. De meeste meldingen betreft inbraken (in woningen en garage(boxen) en diefstal ((brom)fietsen), vernielingen, winkeldiefstal en diefstal bij bedrijven). Ook zijn er in Bernheze relatief weinig meldingen van partnergeweld of kindermishandeling. Wel zien we in Bernheze een toename van het aantal drugsdelicten. In 2012 waren er nog 2,35 drugsdelicten per 10.000 inwoners. In 2020 is dat toegenomen tot 4,48. Hiermee is het aantal gemelde drugsdelicten in Bernheze nog steeds veel lager dan gemiddeld in Noord-Brabant. In Noord-Brabant vonden in 2020 9,81 drugsdelicten per 10.000 inwoners plaats.⁶⁰

Als het gaat om (illegale of vreemde) zaken die in buurt voorkomen dan wijst een groot deel op onbekende personen die zich op vreemde tijdstippen ophouden in de buurt. Eén op de vijf inwoners ervaart dit in de buurt (21%) en 15% van deze 21% heeft hier ook daadwerkelijk last van. Iets meer dan één op de tien inwoners zegt dat er in de buurt wordt gedeald (13%) en daarvan ervaren ze allemaal overlast. Wietteelt en hennepplantages komen volgens 8% van de respondenten voor in de buurt. Mensen zeggen wel het vermoeden te hebben dat in hun buurt hennepplantages worden aangetroffen, namelijk 20%.

⁵⁸ Burgerpeiling 2021

⁵⁹ Veiligheidsmonitor 2021

⁶⁰ Politie data 2021



Landelijk zien we dat het soort misdrijven de afgelopen jaren is veranderd. De politiecijfers lieten zien dat er een verschuiving plaatsvond van de traditionele criminaliteitsvormen als bijvoorbeeld woninginbraken en straatroof naar onder andere cybercrime. Wij wijken daarin niet af van andere gemeenten. De coronajaren 2020 en 2021 hebben dit effect versterkt, mede omdat mensen meer thuis waren. In de komende jaren moet blijken of dit een blijvende trend is of deze ontwikkelingen corona gerelateerd blijkt. Interessant in dit verband is dat in Bernheze relatief meer slachtoffers zijn van hacken (9,0 slachtoffers per 100 inwoners) dan gemiddeld in Noord-Brabant waar het 7,6 slachtoffers per 100 inwoners is.⁶¹

De opgave is om op het juiste moment met de urgente veiligheidsonderwerpen aan de slag te gaan. Zowel in preventieve als repressieve zin. Het beleidsinstrument wat we daarvoor gebruiken om te sturen is het Integraal Veiligheidsbeleid, welke samen met de gemeente Oss, de politie en het OM wordt opgesteld. Hierin staan kaders voor de onderwerpen en de prioriteiten. Deze wordt bepaald door het actuele beeld van de veiligheidspartners en trends en ontwikkelingen, waaronder de gemeentelijk veiligheidsmonitor. Het plan wordt vertaald naar een meerjarig uitvoeringsplan. Steeds met het doel om een zo veilig mogelijk woon-, werk- en leefomgeving voor onze inwoners te creëren. Daarbij is er de behoefte aan meer zichtbare handhaving op straat. We onderzoeken de mogelijkheden de capaciteit van boa's te verhogen.

⁶¹ Centraal bureau voor de statistiek en Politie Nederland



Een toekomstbestendige gemeentelijke organisatie is nodig om al de opgaven, die zijn genoemd in deel B te kunnen realiseren. In dit deel gaan we in op wat de ontwikkelingen betekenen voor de opgaven voor de bedrijfsvoering van de gemeente Bernheze als organisatie. Hier liggen opgaven in de manier van werken: integraal en in samenwerking met anderen, een kwalitatief goede organisatie en dienstverlening en een goed evenwicht tussen ambities en financiële haalbaarheid.

Deel C bestaat uit drie hoofddoelen:

Regie op integrale aanpak
en samenwerking

Sterke organisatie
en dienstverlening

Financieel gezonde
gemeente



6 Regie op integrale aanpak en samenwerking

Om te werken aan een prettige woon- en leefomgeving is het belangrijk de opgaven in hun samenhang te bekijken. Om onze kernen leefbaar te houden, te bouwen aan een gezonde zorgzame gemeente, bij te dragen aan onze klimaatdoelstellingen, te voorzien in een duurzame landbouw en economie en te zorgen voor een weerbare en veilige samenleving is een integrale gebiedsgerichte aanpak en samenwerking in de regio en met onze inwoners nodig. Met de nieuwe Omgevingswet anticiperen we op deze aanpak.

6.1 Samenwerking in de regio

Het Rijk, het waterschap en de provincie spreken steeds vaker de regio aan en leggen stevig de nadruk op “regionale afspraken”, zowel op beleid als op andere complexe maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie, het stikstofdossier, de woningbouwopgave, de toekomst van de landbouw, klimaatadaptatie en mobiliteit. Stuk voor stuk onderwerpen met zowel een ruimtelijke als een sociale dimensie, waarvan de oplossing in “de regio” wordt gezocht, onder andere door het sluiten van Regiodeals en andere bestuursovereenkomsten.

Bernheze maakt deel uit van vele samenwerkingsverbanden. Een van deze verbanden is de Regionale samenwerking Noordoost-Brabant (RNOB) die onder meer als gesprekspartner fungeert voor rijk en provincie. Onze positie binnen de regio verandert door herindelingen om ons heen. We zijn een relatief kleinere gemeente in de regio, die als zelfstandige gemeente nadrukkelijk regionale samenwerking zoekt voor het uitvoeren van onze taken.

Naast een inhoudelijke verschuiving naar andere thema's, verandert ook de aard van de vraagstukken die de komende tien jaar voorliggen. Er komen steeds meer complexe vraagstukken en taken op ons af. We kunnen het niet meer alleen. Als we onze dienstverlening op peil willen houden – in een bovendien krappe arbeidsmarkt – betekent dit meer dan ooit dat we steeds vaker moeten samenwerken. De regio gaat meer (strategische) ambtelijke capaciteit van ons nodig hebben en vragen. Dit vraagt van ons als gemeente strategische keuzes en afwegingen. Met wie willen we samenwerken? Op welke manier willen we dit? En misschien nog verder, wat besteden we uit?

We stellen voor een samenwerkingsstrategie op te stellen. In die strategie geven we aan hoe wij ons positioneren in de regio, hoe we kijken naar samenwerking met (de verbonden) partijen, de manieren en momenten waarop we samenwerken en op welke trends en opgaven we zelf in de lead willen zijn zoals bijvoorbeeld landbouw en duurzaamheid. Hiermee kunnen we:

- de positie van Bernheze verstevigen in de regio
- medewerkers aantrekken
- tijdig sturen op trends en opgaven.

Een voorbeeld waar we de lead juist aan anderen overdragen is De Maashorst. De Maashorst is voor Bernheze een belangrijk gebied zowel op natuur-landschappelijk als recreatief vlak. Vanuit de overtuiging dat we hierin zelfstandig niet de beste resultaten behalen, werken we samen met de andere gebiedspartijen. De coördinatie van de gezamenlijke gebiedsaanpak wordt per 2022 opgepakt door de gemeente Maashorst. Bernheze en Oss sluiten een dienstverleningsovereenkomst (DVO) met gemeente Maashorst.



6.2 Inwonersparticipatie

Met de diverse maatschappelijke ontwikkelingen verandert er veel in het dagelijkse leven van inwoners. Dit leidt tot een grote behoefte bij inwoners om invloed uit te oefenen op de democratische besluitvorming. De nieuwe Omgevingswet maar ook onderwerpen als de energietransitie vereisen steeds meer interactie met de omgeving (inwoners, partnerorganisaties en andere stakeholders). Met de Omgevingswet wordt de samenleving eerder en meer betrokken bij initiatieven en vergunningaanvragen door de initiatiefnemer zelf. De rol van de overheid wordt meer kaderstellend en responsief dus minder sturend op detail en meer 'mogelijk makend'. Een meer netwerkende, participerende en faciliterende overheid binnen kaders. Streven is om de verantwoordelijkheid steeds meer in de samenleving neer te leggen.

In eerste instantie speelt inwonersparticipatie een rol bij de gemeente die inwoners wil betrekken. De laatste jaren komt er daarnaast steeds meer aandacht voor de overheid die inwoners faciliteert bij hun eigen initiatieven (overheidsparticipatie). Er is een wetsvoorstel in voorbereiding om inspraak uit te breiden naar 'participatie' en eventueel 'uitdaagrecht'.

Ook raadsleden zijn zich bewust van het veranderende speelveld; al in de huidige bestuursperiode is een werkgroep 'Democratische kwaliteit' in het leven geroepen. De werkgroep heeft onder andere afgesproken te gaan experimenteren met nieuwe werkvormen tijdens bijeenkomsten en vervolgens te ontdekken wat wel of niet bijdraagt aan het verbeteren van de democratische kwaliteit van Bernheze.

Er is steeds meer aandacht voor het betrekken van de non-usual-suspects zoals bijvoorbeeld de jeugd. Nieuwe vormen van participatie zijn hier ondersteunend aan, zoals de in 2021 georganiseerde tekenwedstrijd voor de omgevingsvisie. De coronacrisis heeft laten zien dat het werken met digitale vormen van inwonersparticipatie tot onverwachte grote deelname kan leiden.

In 2021 zijn we gestart met het digitale platform SamenBernheze. Onze inwoners kunnen op deze website meedenken over en meedoen aan initiatieven van de gemeente. SamenBernheze is een pilot van een jaar om uit te proberen of en op welke manier dit werkt in Bernheze.

Inwonersparticipatie is niet nieuw voor Bernheze. Zowel in het ruimtelijke domein als in het sociaal domein is participatie onderdeel van trajecten. Inwoners van Bernheze geven gemiddeld het rapportcijfer 6,0 voor de samenwerking van de gemeente met de inwoners.⁶² Dit is gelijk aan het gemiddelde van Nederland. Het is van belang om te blijven werken aan (en te leren van) inwonersparticipatie. Een voorbeeld van zo'n ontwikkeling is het ondersteunen van burgerinitiatieven. We versterken daarmee het zelforganiserend vermogen van onze inwoners. Dat draagt bij aan een preventieve aanpak om sociale problematiek te voorkomen. In 2022 formuleren we een beleidskader voor subsidiering burgerinitiatieven zorg en welzijn.

Het welslagen van een participatieproces hangt voor een belangrijk deel af van het vertrouwen tussen inwoners en gemeente. Zoals eerder vermeld hangt het vertrouwen af van de ervaringen die inwoners en gemeente met elkaar hebben op de diverse beleidsterreinen. Is er geen vertrouwen in de overheid trekt men bij gevoelige zaken minder makkelijk 'samen' op, zoals bij vinden van locaties voor opwekken van windenergie. Tegelijkertijd werkt het ook andersom. Als men goede ervaringen heeft in participatietrajecten, weet men de gemeente ook op andere vlakken sneller en makkelijker te vinden.

Recent is het participatiebeleid uit 2012 geactualiseerd. Het geactualiseerde beleid geeft aan hoe de rol van de gemeenteraad wordt gezien, hoe sturing en coördinatie van de uitvoeringspraktijk plaatsvindt en op welke wijze door evaluatie van participatieprocessen de kwaliteit bewaakt en verbeterd wordt. Tevens wordt helder

⁶² Burgerpeiling 2021



waar (of bij wie) in de organisatie de regie op participatie belegd is. Naar verwachting komt de actualisatie in het eerste kwartaal 2022 op de agenda van de gemeenteraad.

6.3 Integrale en gebiedsgerichte aanpak

Juist omdat we zien dat vraagstukken steeds complexer worden en de uitdagingen, zoals in deze Staat van Bernheze beschreven, steeds vaker op elkaar ingrijpen, willen we graag meer integraal werken. De omgevingsvisie is het eerste besluit waar de integrale visie op de toekomst van Bernheze voor de leefomgeving in samenhang wordt uitgewerkt. Daarnaast hanteren we steeds vaker een gebiedsgerichte aanpak. De nieuwe Omgevingswet vormt de aanleiding hiervoor.

Omdat er steeds meer opgaven op een relatief klein oppervlak een beroep doen, verkennen we middels een gebiedsgerichte aanpak hoe we verschillende functies slim kunnen combineren in onze openbare ruimte. Daarbij kijken we ook naar onze buurgemeenten. Bernheze leunt immers in sterke mate op de voorzieningen van deze grotere gemeenten. Het kleinschalige, groene en rustige karakter maakt Bernheze bijzonder. Daar ligt onze kracht.

Bij een integrale gebiedsgerichte aanpak willen we vooral niet zelf als gemeente alles zelf doen en bepalen, maar juist de samenwerking tussen en met andere partijen tot stand brengen. Zo zetten we elke partner in hun kracht en benutten we de expertise maximaal. Natuurlijk met een heldere kaderstellende en faciliterende rol van de gemeente. De communicatie binnen gebiedsontwikkelingen is een belangrijk aandachtspunt. Het is zaak om de rolverdeling in de communicatie tussen ontwikkelaars, bouwende partijen en gemeente goed vast te leggen. De gemeente wil 'mogelijk maken' mits voldaan wordt aan een aantal vooraf bepaalde eisen. Ook na een gebiedsontwikkeling – als een project gereed is – kunnen we in communicatief opzicht meer doen om dergelijke successen samen met de partners te vieren. Een aantal belangrijke gebiedsontwikkelingen in Bernheze zijn:

- Heesch-West
- De Wildhorst
- Het Aa-dal
- Hooge Vorssel
- Maashorst
- Stallenaanpak (ten zuidwesten van Nistelrode – ten noordoosten van Heeswijk Dinther)

In deze gebieden worden de ontwikkelingen gebiedsgericht en integraal opgepakt. Daarnaast zien we de gebiedsgerichte aanpak terug in de aanpak van de transitie landbouw en andere kleinschalige gebiedsontwikkelingen. Belanghebbenden, initiatieven en ambities worden in deze gebieden met elkaar verbonden. Een gebiedsregisseur en een gebiedsmakelaar spelen daarbij een belangrijke rol. Voor de stallenaanpak worden deze rollen reeds ingevuld. Voor de overige gebiedsontwikkelingen zijn hiervoor nog geen middelen beschikbaar.

Per gebiedsontwikkeling volgt hieronder een toelichting.

HeeschWest

Binnen de gemeenschappelijke regeling Heesch-West wordt samen met de gemeenten 's-Hertogenbosch en Oss een regionaal, duurzaam bedrijventerrein van maximaal 80 hectare gerealiseerd. Met het bedrijventerreinen willen we de regionale economie en werkgelegenheid behouden en ontwikkelen. Met de ambitie om het meest duurzame bedrijventerrein van Noord-Brabant te ontwikkelen, gaat Heesch-West in belangrijke mate bijdragen aan de verduurzaming van bedrijvigheid in de regio. Doelsectoren zijn onder meer regionale verplaatsters, logistiek en innovatieve duurzame concepten. Binnen de gemeenschappelijke regeling wordt tevens de uitbreiding van bedrijventerrein Cereslaan-West/Vismeersstraat tot ontwikkeling gebracht.



Wildhorst

De gemeente wil de Wildhorst transformeren tot een gebied met een gedegen toekomstperspectief. Hiervoor zijn de afgelopen jaren twee studies verricht om meer zicht te krijgen welke ontwikkelingsrichting voor de Wildhorst kansrijk kan zijn. Er wordt gedacht aan een gecombineerde ontwikkeling bestaande uit woningbouw, zorg(wonen), recreatie, natuur en mogelijk huisvesting buitenlandse werknemers. De volgende stap is dat er in 2022 middels een partnerselectie een gebiedsontwikkelaar geselecteerd gaat worden. De gebiedsontwikkelaar brengt marktkennis in en gaat samen met de gemeente en de eigenaren, erfpachters, bewoners en omwonenden het plan verder onderzoeken en uitwerken zodat in 2023 een besluit genomen kan worden over de transformatie van de Wildhorst.

Aa-dal

In het Aa-dal trekt waterschap Aa en Maas de kar. Samen met hen, met de gemeente Meijerijstad en met betrokkenen in het gebied zelf willen we de verschillende ambities de komende jaren handen en voeten gaan geven. Onder andere op het gebied van klimaatadaptatie, recreatie, erfgoed en transitie landbouw. Daarbij gaan we niet opnieuw een visie schrijven maar willen we concreet kansen gaan pakken.

Hooge Vorssel

In dit gebied spelen diverse ontwikkelingen zoals de huidige uitbreiding van The Duke, grondruil, herbestemming bedrijfsfunctie en de uitbreidingsplannen van recreatieve functies die we in onderlinge samenhang willen oppakken. Hiervoor willen we samen met belanghebbenden een gebiedsvisie ontwikkelen.

Maashorst

De ontwikkeling van de Hooge Vorssel zien we nadrukkelijk in samenhang met natuurgebied de Maashorst. De gemeente Maashorst trekt hier de kar en heeft met ons een DVO gesloten voor het Bernhezer deel van de Maashorst. Samen met andere partijen die een rol hebben in de Maashorst willen we dit gebied (in samenhang met de Hooge Vorssel) op de provinciale agenda krijgen om zo een beroep te kunnen doen op de middelen die de provincie beschikbaar heeft voor de gebiedsgerichte aanpak.

Stallenaanpak

Als gevolg van de transitie die de landbouw doormaakt, komt veel stalruimte vrij of gaat deze ruimte verdwijnen. Met het verdwijnen of verminderen van (intensieve) veeteelt, ontstaat ruimte voor andere ontwikkelingen. Denk aan wonen, recreatie, natuurontwikkeling en andere bedrijvigheid. Complete gebieden kunnen van functie veranderen. In elk geval moet worden voorkomen dat leegkomende stallen gelegenheid geven aan ondermijnende activiteiten. Om die reden neemt Bernheze deel aan de Regio Deal, projectfiche "stallenaanpak". Via pilots, in de vorm van gebiedsprocessen, wordt onderzocht in hoeverre een gebiedsgerichte aanpak kan bijdragen aan gewenste nieuwe functies op plekken waar stallen verdwijnen. In de ene pilot wordt met name het effect van de inzet van een gebiedsregisseur onderzocht. In de andere pilot wordt met name de inzet van een "gebiedsmakelaar" (afstemmen vraag en aanbod van/ naar leegkomende stallen) onderzocht. De pilots vinden plaats in het gebied ten noordoosten van Heeswijk-Dinther en ten zuidwesten van Nistelrode.

In de omgevingsvisie worden de drie gebieden Maashorst, beekdallandschap van de Aa en Leijgraaf en het open dekzandgebied rond Loosbroek integraal uitgewerkt.



6.4 Omgevingswet

Met de invoering van de Omgevingswet⁶³ ontstaat één overzichtelijke wet voor de leefomgeving. Initiatiefnemers worden sneller en beter geholpen via één digitaal loket. Van initiatiefnemers wordt echter meer verwacht. Zo moeten ze zelf de participatie organiseren. De wet heeft daarnaast grote gevolgen voor de gemeentelijke organisatie. Zo moeten we meer integraal en gebiedsgericht gaan werken. In één omgevingsvisie voor het hele grondgebied van Bernheze vindt deze integratie plaats. De wet beoogt tevens meer ruimte voor initiatieven. Van 'nee- tenzij' naar 'ja-mits'.

De rol van de gemeenteraad en het college van B&W verandert ingrijpend. Voor de medewerkers leidt dit tot een andere manier van werken, het anders inrichten van de werkprocessen en procedures waarin integraal, van buiten naar binnen en "de inwoner centraal" leidend zijn.

Vanaf de inwerkingtreding van de Omgevingswet verwachten we een toename aanvragen en verzoek om ondersteuning van initiatiefnemers. Een hoogwaardige communicatie en zorgvuldige inrichting van ons digitaal omgevingsloket vragen alle aandacht. Ondertussen moeten de winkel openblijven. De veranderkundige elementen maken deel uit van het organisatietraject "Terug naar de kern". Het integrale werken wordt gestimuleerd door in werkgroepen en voor de omgevingsvisie multidisciplinair en samen met onze partnerorganisaties te werken. De inwoner centraal stellen bereiken we enerzijds door de medewerkers een actieve rol te geven in de participatie die wordt gebruikt bij het opstellen van een omgevingsvisie. Anderzijds is dit een uitgangspunt van onze visie op dienstverlening en daarmee op de inrichting en procesbeschrijving van het omgevingsloket. Daarnaast wordt er een opleidingsplan opgesteld voor zowel gemeenteraad, bestuur als ambtelijke organisatie.

Behalve dat het kennisniveau omhoog moet, moet ieder zijn/haar nieuwe rol internaliseren. We willen hiermee bereiken dat medewerkers gestimuleerd worden om het gewenste gedrag ('ja, mits... in plaats van nee, tenzij...') naar initiatiefnemers te laten zien.

Elke gemeente moet uiterlijk 31 december 2024 over een 'door de gemeenteraad vastgestelde integrale omgevingsvisie' beschikken. De enorme opgaven van bijvoorbeeld klimaat, energie, natuur, landbouw, gezondheid, luchtkwaliteit, leefbare kernen en mobiliteit vragen om een heldere en integrale koers van de gemeente. In de omgevingsvisie worden alle aspecten van aan de fysieke leefomgeving gerelateerde beleidsvelden in één visie gebundeld. Dit past in de trend om meer interdisciplinair en gebiedsgericht te gaan ontwerpen. Wij verwachten dat uiterlijk in 2023 in de gemeenteraad het ontwerp omgevingsvisie wordt voorgelegd, waarna deze ter visie gelegd wordt.

De omgevingsvisie van Bernheze is sinds 2021 volop in voorbereiding. De dialoog met inwoners, ondernemers en partnerorganisaties wordt zorgvuldig georganiseerd, zowel fysiek als digitaal. Zij werken actief mee aan het ontwikkelen van een integrale visie en geven daarin ook aan op welke manier zij willen bijdragen aan het realiseren van de ambities. Op deze manier verkennen we gaandeweg of een omgevingsconvenant met onze partnerorganisaties haalbaar is. Begin 2022 hebben we zicht op de opgaven waar we een antwoord op moeten vinden en welke ambities er leven in Bernheze. Bij de start van de nieuwe gemeenteraad is het inventarisatiedocument 'opgaven en ambities' gereed en starten we met het ontwikkelen van alternatieven die getoetst worden in een zogenaamd plan-MER.

Met ingangsdatum van de Omgevingswet start ook het Omgevingsplan van rechtswege. Daarmee zijn de bestemmingsplannen en enkele gedecentraliseerde rijksregels (bruidsschat) ongewijzigd overgenomen. Tot 2030 heeft de gemeente de tijd om de planregels vervolgens omgevingswetproof te maken. Daarbij

⁶³ De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld van 1 juli 2022 naar 1 oktober 2022 of 1 januari 2023.



wordt de verordening fysieke leefomgeving gaandeweg in het omgevingsplan opgenomen. Bijvoorbeeld de functies uit het bestemmingsplan moeten vervangen worden in activiteiten (werkwoorden). In het omgevingsplan gaan we stap voor stap de (algemene) regels opnemen die nodig zijn om de gewenste ontwikkelingen uit de omgevingsvisie mogelijk te maken. De ja-mits benadering. Waar nodig worden specifieke regels geformuleerd om ongewenste ontwikkelingen te kunnen bijsturen of -in het uiterste geval- te verbieden.

Met de komst van de Omgevingswet wordt de reguliere procedure voor het verlenen van een omgevingsvergunning verkort van 26 naar 8 weken. Hierin zit een grote opgave voor onze organisatie. Om dit mogelijk te maken gaan we meer tijd en energie steken in het voortraject, dat de initiatiefnemer de juiste documenten aanlevert en we in een vroegtijdig stadium inzicht krijgen in de kansrijkheid, wenselijkheid en haalbaarheid van een initiatief. Daarmee wordt het doorlopen van de uiteindelijke (formele) vergunning-aanvraagprocedure slechts een formaliteit.

Nieuw binnen de Omgevingswet zijn de zogenaamde intake- en omgevingstafel die we in het voortraject gaan organiseren. Aan deze tafels nemen – afhankelijk van de complexiteit van een initiatief – naast interne medewerkers van verschillende disciplines, ook ketenpartners deel (zoals de Omgevingsdienst, de Veiligheidsregio, de GGD en de provincie).

De Omgevingswet maakt naast het aanpassen van onze processen in het domein van de fysieke leefomgeving tevens een enorme stap in de digitalisering. Een belangrijk onderdeel hiervan is het digitale loket dat onderdeel is van het landelijke Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). In dit digitale loket kunnen initiatiefnemers, overheden en belanghebbenden via één loket snel inzien wat is toegestaan in de fysieke leefomgeving (vergunningsvrij) en digitaal via zelfservice een vergunningaanvraag indienen.



7 Sterke organisatie en dienstverlening

Om het goede te kunnen doen voor en met de samenleving is een sterke organisatie nodig. Een gemeentelijke organisatie die in verbinding staat met haar omgeving, waarbij (digitale) dienstverlening centraal staat, we informatiegericht en datagestuurd werken en we tegelijkertijd samen een aantrekkelijke werkplek creëren.

7.1 Kwaliteitsverbetering dienstverlening

Het maatschappelijk veld waarin wij als gemeente opereren, wordt steeds dynamischer en complexer. Inwoners, ondernemers en samenwerkingspartners verwachten dat zij overal, meteen en goed geholpen worden. Door dit voldoende in te vullen, zijn wij een betrouwbare overheid. Kernwoorden hierbij zijn: digitaal ten zij, optimale transparantie, goede terugkoppeling, snelle en correcte afwikkeling en een op de individuele klantbehoefte afgestemde bediening. Dit alles uiteraard op een verantwoorde en (kosten)efficiënte wijze. Door de toename van het aantal complexe vraagstukken en taken, in combinatie met de krapte op de arbeidsmarkt, is de dienstverlening van onze gemeente de afgelopen jaren onder druk komen te staan.

In de burgerpeiling 2021 geven inwoners een 6,7 voor de algemene dienstverlening van de gemeente en een 6,9 voor de digitale dienstverlening.⁶⁴ Dit is vergelijkbaar met voorgaande jaren en gemeenten in dezelfde grootteklasse en het Nederlandse gemiddelde. Inwoners oordelen overwegend positief over de bereikbaarheid van onze gemeente voor klachten en de aandacht voor de verbetering van de leefbaarheid. Alleen wat betreft de communicatie en de mate waarin de gemeente de inwoners betreft bij de aanpak, zijn inwoners vaker negatief dan positief. Vergeleken met 2019 zijn onze inwoners minder positief over de gemeente als het gaat om: communicatie, het nakomen van afspraken door de gemeente en het betrekken van inwoners bij de aanpak van de leefbaarheid en veiligheid.⁶⁵

Sinds 2020 zijn we bezig met een organisatieontwikkeling die mede gericht is op het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening. Onze organisatie onderkent het belang van het op orde hebben van de interne processen en de bijbehorende procesorganisatie. Alles om een efficiëntie en betrouwbare (digitale) dienstverlening te leveren. Voor de realisatie van ons ambitieniveau hebben we afgelopen jaar onze organisatie procesgericht ingericht en is procesmanagement centraal belegd. We starten met het optimaliseren van de processen in de ruimtelijke keten en maken daarbij de verbinding met het programma Omgevingswet.

Daarmee is de basis gecreëerd om daadwerkelijk slagen te maken in het doorontwikkelen van onze dienstverlening. Hiertoe willen we, als een vervolg op de organisatieontwikkeling, het programma 'Kwaliteit dienstverlening' opstarten waarin we werken aan projecten om onze dienstverlening continu te verbeteren. Het gaat daarbij zowel om het aanpassen van processen en werkwijze als om het gedrag en competenties van medewerkers. De doelstelling die we nastreven in het programma 'Kwaliteit dienstverlening' is het efficiënt, effectief en klantvriendelijk houden van onze dienstverlening, waarbij we aansluiten bij de wensen en behoeften van onze inwoners. We zoeken hierbij een goede balans tussen enerzijds klanttevredenheid en anderzijds een kostenefficiënte uitvoering. Digitalisering van onze dienstverlening en processen kan hierbij helpen.

⁶⁴ Burgerpeiling 2021

⁶⁵ Burgerpeiling 2021



7.2 Digitalisering van de organisatie

In de afgelopen decennia is onze samenleving in een snel tempo gedigitaliseerd. Daarnaast is informatie steeds sneller en in grotere mate beschikbaar geworden. Als organisatie biedt dit kansen om onze dienstverlening verder te verbeteren. In onze visie op dienstverlening is een prominente plek ingenomen voor digitalisering. Door informatie en processen transparant te maken, te standaardiseren en waar mogelijk te digitaliseren, creëren we ruimte voor persoonlijke aandacht daar waar nodig. Inwoners en ondernemers staan daarin centraal. Door het inzetten op digitale zelfserviceportals creëren we ruimte voor deze klanten en de benodigde ondersteuning. We zijn ons ervan bewust dat niet iedere inwoner of ondernemer even digitaal vaardig is. Voor hen is een vangnet nodig. We bieden hiervoor een aantal ondersteunende cursussen aan. Daarnaast vraagt dit een intensivering wanneer onze dienstverlening verder digitaliseert. Digitalisering van de dienstverlening vraagt naast het anders inrichten van het werk en de processen, ook om (digitale) vaardigheden van onze medewerkers om met deze nieuwe technologieën om te gaan.

We zijn als organisatie het organisatie ontwikkeltraject 'Terug naar de Kern' gestart. Hiermee zijn we begonnen met het invullen van de randvoorwaarden om adequaat te kunnen acteren op de ontwikkelingen op het vlak van digitalisering (Bernheze van Automatisering naar Informatisering en procesmanagement – zoals beschreven in paragraaf 7.1). Onder de werktitel 'Migratie naar de Cloud' zijn we bezig om onze informatiesystemen over te zetten richting de cloud. We verwachten dat dit eind 2023 gerealiseerd is. Hiermee sluiten we aan bij de ontwikkelingen vanuit de leveranciers, bieden we onze medewerkers de mogelijkheid om tijd en plaats onafhankelijk te werken en kunnen we tot slot op termijn door de verdere ontsluiting via portals een betere interactie met onze klanten realiseren.

Informatieveiligheid

Een toenemende mate van afhankelijkheid van de digitale informatievoorziening vereist aanvullende maatregelen ter voorkoming van verstoringen, aangezien deze direct resulteren in een verstoring van de dienstverlening.

Daarnaast gaat digitalisering en informatisering gepaard met andere opgaven, zoals fraude, criminaliteit, veiligheid, privacy en macht van technologiebedrijven. Het is niet de vraag of maar wanneer we te maken krijgen met een beveiligingsincident. Het is belangrijk om hier als medewerkers, bestuur en inwoners alert op te zijn. Naast het treffen van preventieve maatregelen, via de cloud-contracten en het toezicht op de naleving hiervan, is specifieke aandacht voor herstelactiviteiten essentieel. In nauwe samenspraak met de proceseigenaren en directie gaan we invulling geven aan een set van maatregelen (business continuïteiten plan/disaster recovery plan) om te komen tot een herstel van ons informatiesysteem na een dergelijk incident.

7.3 Datagestuurd werken

Informatiegedreven en datagestuurd werken, oftewel het nemen van besluiten op basis van beschikbare data bestaat al geruime tijd. Voor een goede onderbouwing van beleid is het van belang het probleem in kaart te brengen zowel kwantitatief als op inhoud. Het gebruik van big data kan hier een rol in spelen. Binnen onze organisatie zijn we daar al op een aantal vlakken mee bezig. Nieuw is de aandacht voor data ethiek, oftewel het continue blijven stellen van de vraag: wat vinden we acceptabel en wat niet. De inzet van datatoepassingen brengt namelijk kansen, maar ook nieuwe vraagstukken en ethische dilemma's met zich mee op het gebied van privacy, veiligheid, discriminatie en onbewuste beïnvloeding. Het gaat niet enkel meer over het vergroten van de doelmatigheid van beleid, maar ook over op welke manier we de geldende publieke waarden borgen, over de publieke opinie over de aanpak en data-toepassing maar ook wat juridisch is toegestaan.



Onze organisatie erkent het belang van datagestuurd werken en ziet concrete mogelijkheden. We willen dit verantwoord inzetten bij de realisatie van onze ambities. Wel zijn we ons ervan bewust dat het werken met data een verantwoordelijkheid met zich meebrengt die we serieus moeten nemen. We zijn ons bewust van de risico's van datagestuurd werken en kijken hoe we kunnen borgen dat het gebruik van algoritmen binnen onze systemen resulteert in een gelijke behandeling van inwoners en organisaties. Ook hebben we op directieniveau aandacht voor de ethische aspecten van datagestuurd werken en kijken we, samen met de teams, hoe we procesmatig de juiste checks en balances in kunnen bouwen.

Binnen onze organisatie kijken we op bestuurlijk en directieniveau naar de wijze waarop we hier invulling aan kunnen geven. Leidraad hierbij is het ROB rapport Sturen of gestuurd worden: over de legitimiteit van sturen met data. En rapport De nieuwe systeemtechnologie, rapport van de WRR, november 2021. De wijze waarop wij hier invulling aan geven vertaalt zich naar een gemeentelijke datastrategie. We streven ernaar om dit in 2023 gereed te hebben.

7.4 Toekomstbestendig personeel

Om de ambities van de gemeente Bernheze te verwezenlijken, hebben we een sterke ambtelijke organisatie nodig. Daarom willen we graag een goede werkgever zijn; waar talent graag wil werken en een organisatie die zich met gemak en voortdurend aanpast aan steeds weer nieuwe ontwikkelingen en kansen. Gezien de huidige arbeidsmarkt is het echter moeilijker geworden om de juiste mensen op de juiste plek te krijgen en te behouden. Tegelijkertijd krijgen we vanwege de opbouw van de organisatie te maken met een grotere uitstroom van oudere medewerkers.

We zijn bezig met een strategische personeelsplanning en het aanpassen van het HR-beleid, zodat het beter aansluit op de organisatie(ontwikkeling). Denk hierbij aan het werven op competenties en talent en daarbij minder de nadruk op puur inhoudelijke kennis. Ook komt teamontwikkeling, opvolgingsvraagstukken, het behouden van talent en het bevorderen van doorstroommogelijkheden, de competenties en ontwikkelen van vaardigheden terug. We kijken tot slot ook naar hoe we dit kunnen borgen en faciliteren binnen de financiële kaders.

In 2021 hebben alle teams via het organisatieontwikkeling programma 'Terug naar de Kern' gewerkt aan hun eigen teamontwikkeling. Dit wordt de komende jaren doorgezet en geborgd door het te integreren in de dagelijkse manier van werken. Zo zijn we continu bezig met de vraag: wat hebben we nodig aan ontwikkeling als individu, als team en als organisatie.

Als het bieden van een goede dienstverlening en het werven en vasthouden van goede medewerkers een probleem wordt, moeten we onszelf de vraag stellen: wat blijven we zelf doen en wat besteden we uit? En willen en kunnen we als kleinere gemeente zelfstandig blijven? We gaan hierover graag het gesprek aan met de gemeenteraad wat dit betekent voor Bernheze en onze visie op regionale samenwerking. Om personele bezetting en continuïteit te waarborgen, moeten we inventieve oplossingen inzetten die budget vragen. Hoeveel zijn we bereid te investeren in werving en opleiding en het verankeren van de opvolgingsvraagstukken in de begroting? HRM en de afdeling Financiën zijn aan de slag met het zoeken naar deze inventieve oplossingen voor personeel. Een mogelijke oplossing is het regionaal oppakken van het arbeidsmarktvragestuk en een gezamenlijke aanpak met omliggende gemeenten.

Hybride werken

Ook het faciliteren van hybride werken maakt ons een aantrekkelijke werkgever en daarmee bereiken we een bredere scope qua medewerkers. Meer dan de helft van jongere werknemers heeft hybride werken bovenaan het wensenlijstje staan. Mensen werken steeds meer vanaf verschillende locaties; zowel in het gemeentehuis, thuis als op andere locaties. Hiervoor zijn aangepaste werkafspraken, spelregels en ondersteuning nodig. Denk aan afspraken over bereikbaarheid en een groeiende vraag naar passende



faciliteiten (in het gemeentehuis, thuis en mobiel). Naast de technische kant van het verhaal is tevens behoefte aan aandacht voor de sociale en persoonlijke impact van hybride werken. Denk daarbij onder andere aan collegiale contacten, afspraken over bereikbaarheid, balans werk versus privé. Het is noodzakelijk om als organisatie medewerkers te faciliteren, te ondersteunen en opleiden om goed hybride te kunnen werken.



8 Financieel gezonde gemeente

De haalbaarheid van onze beleidsambities in het kader van prettig wonen en leven in Bernheze hangt af van de betaalbaarheid ervan. Dit vraagt om flexibiliteit en keuzes om te komen tot een evenwicht in ambities en begrotingsruimte.

8.1 Evenwicht en flexibiliteit

We staan voor omvangrijke opgaves met financiële consequenties zoals woningbouw, Omgevingswet, sociaal domein, infrastructuur en organisatieontwikkeling in combinatie met krapte op de arbeidsmarkt. Dit vraagt begrotingsruimte. Uitgangspunt is dat we werken naar een evenwicht van onze ambities in relatie tot de beschikbare middelen en dat we beschikken over voldoende buffers om incidentele tegenvallers op te kunnen vangen. Maar hoe zorgen we voor voldoende ruimte en flexibiliteit in onze begroting en bedrijfsvoering om snel te kunnen inspelen op de actualiteit? Dit vraagt om manoeuvreerruimte door meer op hoofdlijnen te budgetteren. Er zullen keuzes moeten worden gemaakt. Als we onze doelen en ambities willen verwezenlijken zullen we de lokale belastingopbrengsten hiermee in overeenstemming moeten brengen. Willen we dat niet, dan moeten we de ambities temperen en onze ambities moeten bijstellen en aanpassen aan de beschikbare budgetten. Een vraag die hiermee samenhangt is: wat is haalbaar binnen de grootte van deze gemeente? Strategisch samenwerken met collega gemeenten en organisaties kan een oplossing bieden, samen met een krachtig bestuur dat keuzes maakt waar we op inzetten.

8.2 Betaalbaarheid

Landelijk is de trend zichtbaar dat gemeenten worstelen met de betaalbaarheid van de taken die zij moeten uitvoeren. De afgelopen jaren is het aantal complexe taken voor de gemeenten toegenomen, maar is er tegelijkertijd bezuinigd op budgetten. Zoals bijvoorbeeld in het sociaal domein. Ook Bernheze loopt tegen de grenzen van de betaalbaarheid aan.

De bijdrage van het Rijk uit het gemeentefonds vormt de grootste inkomstenbron van gemeenten. Er lopen al geruime tijd onderzoeken om de verdeling van het fonds anders in te richten. Het meest recente rapport (o.b.v. de cijfers voor 2019) betekent voor Bernheze een korting van € 36 per inwoner: een korting van ongeveer € 1,2 miljoen in totaal.

Naar verwachting kan de komende jaren niet meer berekend worden welke middelen specifiek ten behoeve van het sociaal domein in de algemene uitkering zijn opgenomen. Dit betekent dat we ook voor het sociale domein afwegingen moeten maken op begrotingsniveau.

Bovendien stelt de provincie hogere eisen aan de begroting. De trend is dat meer budgetposten meerjarig gedekt dienen te worden en steeds minder eenmalige middelen ingezet kunnen worden.

Betaalbaarheid Sociaal Domein

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor uitvoering van de Participatiewet, Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) en Jeugdwet.

Bernheze is de afgelopen jaren een zogenaamde voordeelgemeente, wat betekent dat zij meer geld ontvangt dan zij kosten heeft. Ultimo 2020 bedraagt de reserve transities € 10,6 miljoen. Bernheze dreigt nu echter een nadeelgemeente te worden. Uit een onderzoek is gebleken dat voor de uitvoering van de jeugdzorg gemeenten te weinig geld ontvangen. In het coalitieakkoord zijn wel extra middelen opgenomen voor de jeugdzorg maar wel € 500 miljoen minder dan uit het onderzoek is gebleken.



De betaalbaarheid van het sociaal domein staat de komende jaren dus fors onder druk. Dit is voornamelijk het gevolg van aanzuigende werking als gevolg van de invoering van het abonnementstarief in de WMO, open einderegelingen, de onduidelijkheid financiële effecten van de doordecentralisatie van beschermd wonen en de nieuwe financieringssysteem van de jeugdzorg per 1 januari 2022. Bovendien is de verwachting dat door maatschappelijke ontwikkelingen sprake is van een volumegroei en prijsontwikkelingen in WMO en Jeugdzorg boven op de algemeen gehanteerde indexen.

Het is belangrijk om te zoeken naar mogelijkheden om de zorg toekomstbestendig te houden. De knoppen waaraan we kunnen draaien zijn beperkt. We zetten zoveel mogelijk in op preventie (onder andere met praktijkondersteuners en huisartsen) en integrale benadering van casussen.

Het uitgangspunt om de middelen van het sociaal domein te bestemmen voor het sociaal domein zal naar verwachting heroverwogen dienen te worden. Ook kan het stellen van prioriteiten en het 'snijden' binnen wettelijke taken mogelijkheden bieden om het sociaal domein betaalbaar te houden. Met of zonder die heroverweging is naar verwachting niet te ontkomen aan ingrijpende maatregelen om het sociaal domein betaalbaar te houden.

8.3 Financiële uitgangspositie

Ter informatie hierbij een kort overzicht van het financiële uitgangspunt van de gemeente Bernheze voor de komende jaren (december 2021).

We zien dat op basis van de huidige meerjarenbegroting er de komende jaren beperkte begrotingsruimte is. In 2024 komen we met de huidige voornemens zelfs op een tekort uit. Veel van de ambities zoals beschreven in deel B en de daarbij behorende organisatie zoals beschreven in deel C zijn nog niet financieel vertaald in dit financieel overzicht. Dit betekent dus dat er keuzes gemaakt moeten worden. Hierbij kan gedacht worden aan het beperken van de kosten door dingen anders te doen, door samen te werken in de regio, zaken uit te besteden of zelfs niet te doen. Maar ook het verlagen van het serviceniveau naar onze inwoners en ondernemers of het verhogen van de inkomsten via de OZB belasting behoren tot de keuzemogelijkheden.

x € 1.000	2021	2022	2023	2024	2025
Begroting 2021 en meerjarenbegroting 2022-2025	-482	116	137	17	545
Uitkomsten 2de tussentijdse rapportage 2021	357	3	3	3	3
Resultaat septembercirculaire 2021 Prognose	276	944	776	814	943
meerjarenperspectief na verwerking septembercirculaire 2021	151	1.063	916	834	1.491
Herijking gemeentefonds: voorlopig effect			-500	-1.000	-1.200
Besluit raad 6-11-2021 tot het niet verhogen met 2% extra OZB		-154	-162	-170	-178
Prognose meerjarenperspectief na verwerking septembercirculaire en OZB aanpassing	151	909	254	-336	113



Begroting 2023

Voor de begroting 2023 houden we nu rekening met de navolgende factoren:

- OZB-belasting
We hanteren de in de meerjarenbegroting opgenomen uitgangspunten. We houden daarom rekening met de prijsindex met een verhoging van 2% voor de jaren 2023 tot en met 2025.
- Kostendekkende tarieven
Prijsindex is het uitgangspunt voor aanpassen van kostendekkende tarieven. Ook voor riool en afval gaan we hier van uit.
- Gemeenschappelijke regelingen
De uitkomsten van de kadernota's nemen we over.
- Gemeentefonds
De herverdeeleeffecten zijn onderdeel van bovenstaande berekeningen. We gaan uit van een nadelig effect van € 1,2 miljoen dat gefaseerd wordt ingevoerd.
- BTW-compensatiefonds
Vanuit het voorzichtigheidsprincipe houden we geen rekening met de ruimte onder het btw-compensatiefonds
- Loon en prijsindex

	2023	2024	2025	2026
Prijsindex begroting 2022-2025	1,75%	1,65%	1,80%	-
Begroting 2023-2026	1,75%	1,65%	1,80%	1,80%
Loonindex begroting 2022-2025	2,3%	2,1%	2,4%	-
Begroting 2023-2026	2,3%	2,1%	2,4%	2,4%



Directie gemeente Bernheze

Peggy Hurkmans & Heleen Steneker

Redactie

Marijke Gijsbers – gemeente Bernheze

Sylvie Jansen – gemeente Bernheze

Jolanda Luijten – Het PON & Telos

Sanne Paenen – Het PON & Telos

Opgesteld in samenwerking met medewerkers
van de diverse ambtelijke teams en Het PON & Telos.